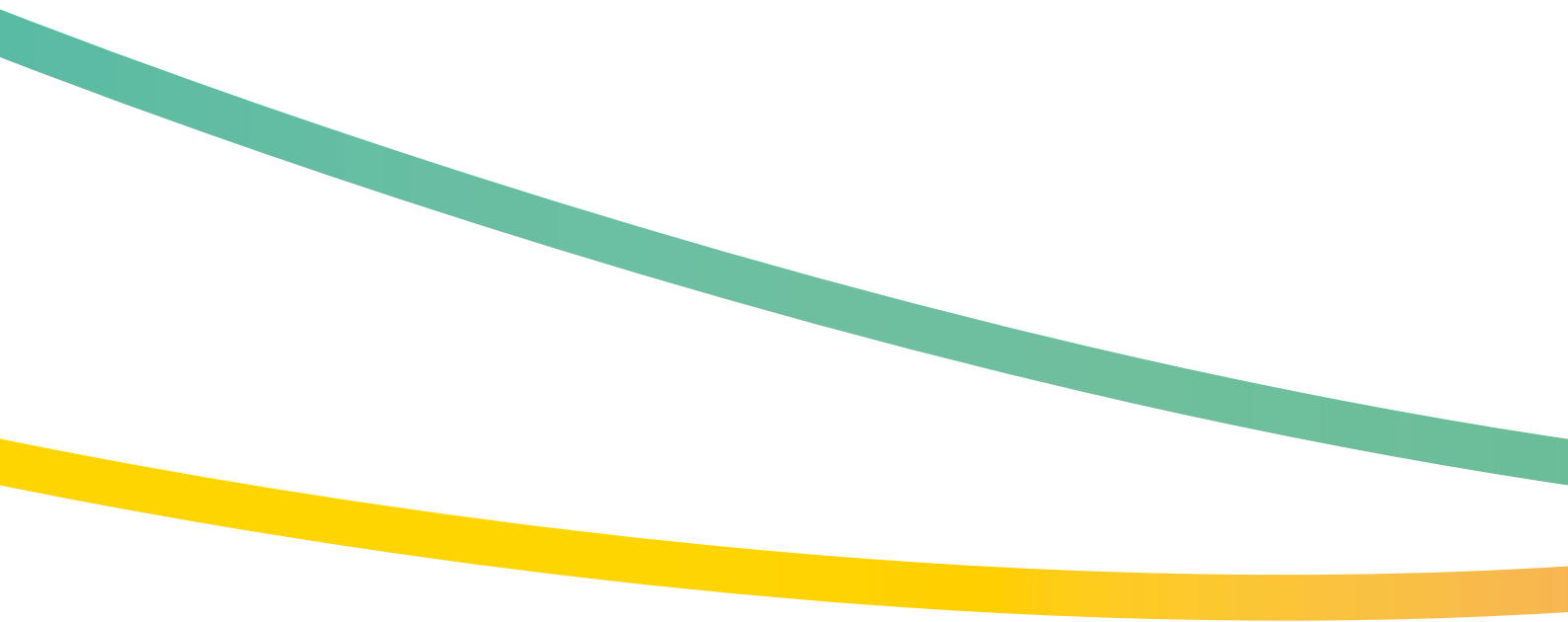

Elektrikerna

**EN RAPPORT OM
ETT OTILLRÄCKLIGT
PENSIONSSYSTEM**

EN RAPPORT OM ETT OTILLRÄCKLIGT PENSIONSSYSTEM

© Svenska Elektrikerförbundet 2020

Text: Eva Adolphson och Kerstin Olsson (text och faktauppgifter är från 2019)

Omslagsfoto: Pixabay

Grafisk form: Diana Oldenburg

Tryck: Bantorget Grafiska, Stockholm 2020

Innehåll

Den allmänna pensionen är för låg	7
Nya pensionssystemet skulle ge 60-65 % av slutlön	9
Arne 67, Håkan 65 och Jonas 37 får 45-55 % av slutlön	11
Så här fungerar dagens pensionssystem	14
Nuvarande system i utförsbacke	17
Förändringar på gång	21
Nuvarande system snart vid vägs ände	23
Vad säger politiken?	24
Detta vill Elektrikerförbundet	27
Fördjupning: Två sätt att bygga pensionssystem	30
Fördjupning: Två sätt att bestämma pension	32
Fördjupning: Dagens allmänna pensionssystem och förändringar i detalj	35
Fördjupning: Facken har tidigt förstått vikten av ökade pensionsavsättningar	45

Den allmänna pensionen är för låg

Pensionsfrågorna har blivit allt hetare i samhällsdebatten.

Huvudkritiken är att den allmänna pensionen rätt och slätt är för låg.

LO-kongressen beslöt redan 2012 att tillsätta en arbetsgrupp för att utvärdera det allmänna pensionssystemet. Det fanns en stark oro för att systemet inte skulle ge god trygghet efter pensioneringen. 2016 var arbetsgruppen klar med sitt arbete. Den kunde konstatera att dagens system kommer att ge allt mindre i pension.

LO har sedan lagt fast ett mål att den sammanlagda pensionen skall ge minst 70 procent av slutlönen.

Elektrikerförbundet ser också stora problem med dagens pensioner och ett behov att engagera sig starkare för medlemmarnas trygghet på ålderdomen.

Rapporten du håller i din hand är starten på ett jobb för att räta upp ett otillräckligt pensionssystem.

Allmänna pensionssystemet skulle ge 60–65 % av slutlön

Pensionssystemet som nu gäller alla födda 1954 och framåt sjösattes 1999. Det skulle ge alla en kompensationsgrad på 60–65 procent av slutlön.

Pension räknas på alla inkomster under livet. Deltidsarbete innebär lägre pensionsinbetalningar. Har det funnits perioder av sjukskrivning, arbetslöshet eller vård av sjuka barn påverkar det pensionen negativt. Då räknas pensionsinbetalningarna på summan som betalas ut från Försäkringskassan eller A-kassan, inte på den bakomliggande lönen.

Hur ser pensionsbilden ut för en elektriker?

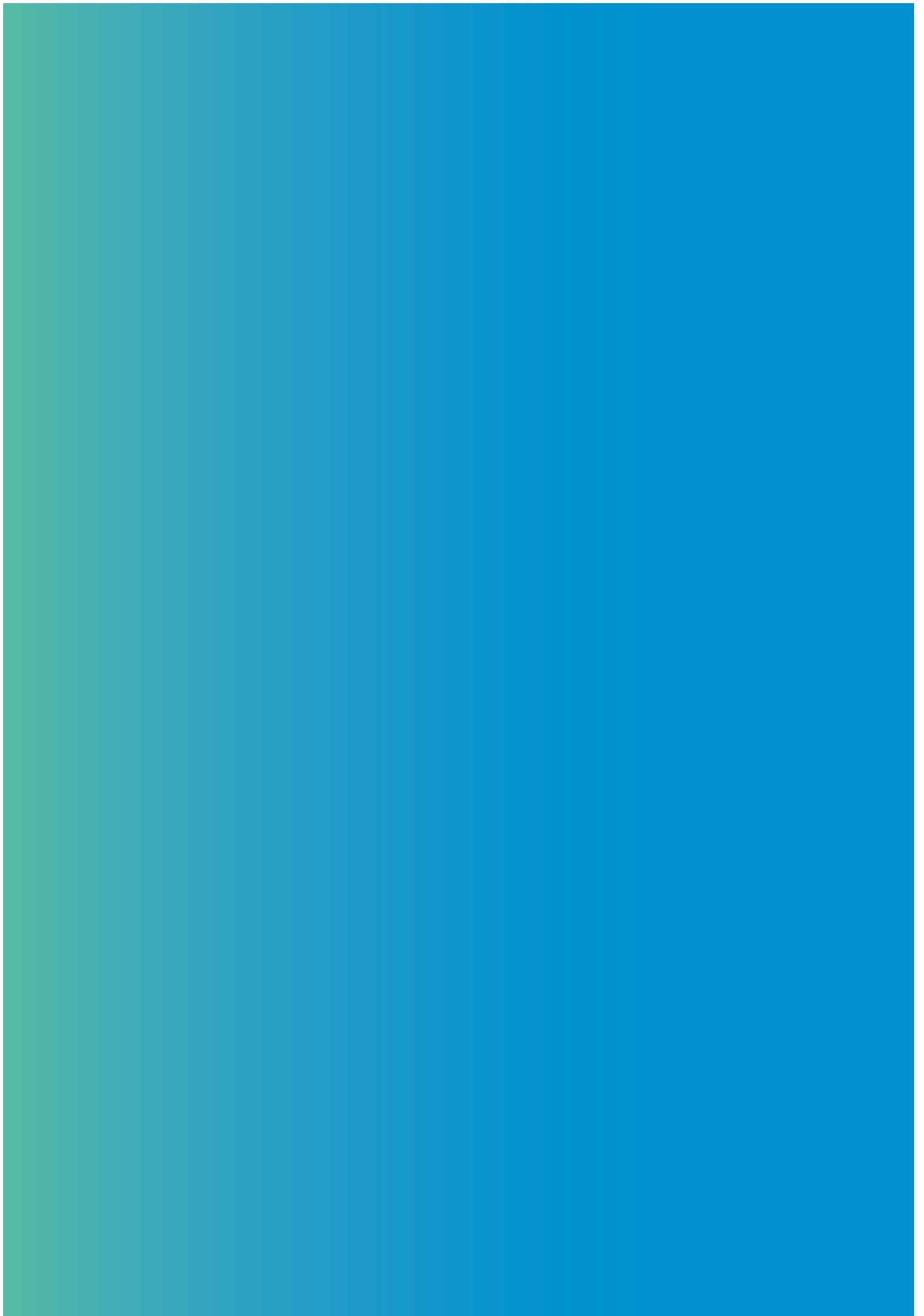
ELEKTRIKERNS YRKESLIV BESTÄMMER PENSIONEN

För den typiske elektrikern börjar yrkeslivet ofta vid 19 år, efter 3-åriga gymnasieskolans El- och Energiprogram. Vid 19–20 år går man vidare till en lärlingsanställning, ofta på heltid. Från 21 års ålder blir man en så kallad försteårsmontör och efter tre år är man fullbetald elektriker.

Snittlönen ligger då på 33 000 kr per månad. Med tillägg för restid och ackord kan elektrikern komma upp i en inkomst på 37 000–40 000 kr per månad. En karriärväg är att sedan bli ansvarig montör och då utgår ett ansvarstillägg.

Vid 30–40 års ålder sker karriärväxlingar. En elektriker kan då gå vidare till att bli arbetsledare, till att projektera och räkna på jobb, att bli ansvarig för drift på arbetsplatser och i industrin. En del blir också konsulter. Självfallet fortsätter också många som elektriker.

Den faktiska pensionsåldern för en elektriker är 62 år. Det beror på att kroppen inte orkar fram till 65 år eller längre. Framförallt tar rygg, axlar och knän stryk under ett ca 40-årigt yrkesliv.

Arne 67, Håkan 65 och Jonas 37 får 45-55 % av slutlön

Verklighetens pensioner är lägre än vad som aviserades 1999. Och de sjunker vart eftersom. Tre elektrikers pensioner ser ut att landa på en kompensationsgrad på 45-55 % av slutlön.

Arne går i pension vid 67 år och har jobbat heltid hela sitt liv. Han har ingen arbetslöshet och inga längre sjukskrivningar. Arnes slutlön är 42 000 kronor och han får 55 % av slutlön i allmän pension. De fackligt framförhandlade tjänstepensionerna gör att han får mer i pensionskuvertet.

Håkan går i pension vid 65 år och har jobbat heltid i hela sitt liv. Han har ingen arbetslöshet och inga långa sjukskrivningar. Håkans slutlön är 40 000 kronor och han får 51 % av slutlön i allmän pension. Även här räddar tjänstepensionen hans totala pension någotsånär.

Jonas 37 år, har jobbat heltid sedan 19 års ålder och har en lön som arbetsledare på 42 000 kronor. Pensionsmyndigheten prognostiserar att han får 45 % av sin slutlön i allmän pension. Verklighetens Jonas som heter något annat sparar själv 2 000 kronor per månad med sikte på sin pension .

Arne har orkat fram till 67 år och Håkan till 65. Många elektriker tvingas till tidigare pensionering med lägre pension som följd.

ARNE 67 ÅR FÅR 55 PROCENT AV SLUTLÖN I ALLMÄN PENSION

Arne, elektriker i Stockholm, praktiserade som elektriker redan som 13-åring på sin fars arbetsplats där pappan också var elektriker. Efter tekniskt gymnasium med inriktning på elkraft gjorde Arne lumpen 1973. Därefter blev det ett halvårs lärlingstid och sedan blev Arne första årselektriker.

Därefter har Arne arbetat heltid som elektriker fram till 66-årsdagen. Då gick han ner i arbetstid motsvarande en dag/vecka. Han kommer att gå i pension under sommaren 2019.

Arne har i princip inte varit arbetslös under sitt yrkesliv, förutom 1 dag. Han har två längre sjukskrivningar på 3 respektive 1 månad. Han har varit föräldraledig två veckor. Det har funnits kollektivavtal på alla hans arbetsplatser vilket ger en fullständig tjänstepension. Som pensionär har han fått problem med artros i tummar, fötter och knän.

ARNE, 67 ÅR

Slutlön: 42 000 kronor

Allmän pension: 22 900 kronor hela livet

Arne väljer att ta ut sina två tjänstepensioner högre i början och mindre därefter:

Tjänstepension till 74 år: 16 159 kronor

Summa pension till 74 år: 39 059 kronor

Tjänstepension 74-80 år: 3 859 kronor (den större tjänstepensionen har upphört)

Summa pension 74-80 år: 26 759 kronor

Summa pension 80 år och framåt: 22 900 kronor (all tjänstepensionen har upphört)

Kompensationsgrad från allmän pension:

55 procent av slutlön hela livet

Kompensationsgrad till 74 år med tjänstepensionen:

93 % av slutlön

Kompensationsgrad 74-80 år med tjänstepensionen:

64 % av slutlön

Kompensationsgrad från 80 års ålder och framöver:

55 % av slutlön

HÅKAN 65 ÅR FÅR 51 PROCENT AV SLUTLÖN I ALLMÄN PENSION

Håkan började jobba som 19-åring efter att ha avslutat 3-årig teleteknisk linje på gymnasiet. Han har varit installationselektriker i tjugo år och därefter har han arbetat med service, felsökning och TV-övervakning. Håkan har aldrig varit arbetslös och inte heller haft någon längre sjukskrivning eller varit föräldraledig. Han har alltid arbetat på arbetsplatser med kollektivavtal.

Vid 64 års ålder minskade han sin arbetstid till 80 procent för att orka med hänsyn till förslitningsskador i axlarna och besvär med ryggen. Idag har han svårt att få armarna över huvudet och han tror aldrig att hans kropp hade klarat av att jobba som installationselektriker fram till pension. Han går i pension sommaren 2019 vid 65 års ålder

HÅKAN, 65 ÅR

Slutlön: 40 000 kronor/månad

Allmän pension: 20 200 kronor/månad hela livet

Håkan väljer att ta ut tjänstepensionen livsvarigt

Tjänstepension: 6 896 kronor/månad

Summa pension: 27 096 kronor/månad

Kompensationsgrad från allmän pension är: 51 procent av slutlön

Kompensationsgrad med tjänstepensionen: 68 procent av slutlön

JONAS 37 ÅR FÅR 45 PROCENTS AV SLUTLÖN I ALLMÄN PENSIONEN

Jonas började jobba när han var 19 år efter treårig gymnasieskola på ellinjen. Sedan dess har han jobbat heltid som elektriker. Idag är han arbetsledare på ett stort bygge. Han har inte varit arbetslös och inte varit föräldraledig. Sjukskriven har han varit i två månader på grund av ett olycksfall på fritiden.

JONAS, 37 ÅR

Han har haft kollektivavtal på alla sina arbetsplatser.

Lön: 42 000 kronor

På Min Pension görs en prognos över vilken pension Jonas får givet att han jobbar vidare heltid till 65 år med samma lön. Då blir Jonas pension följande:

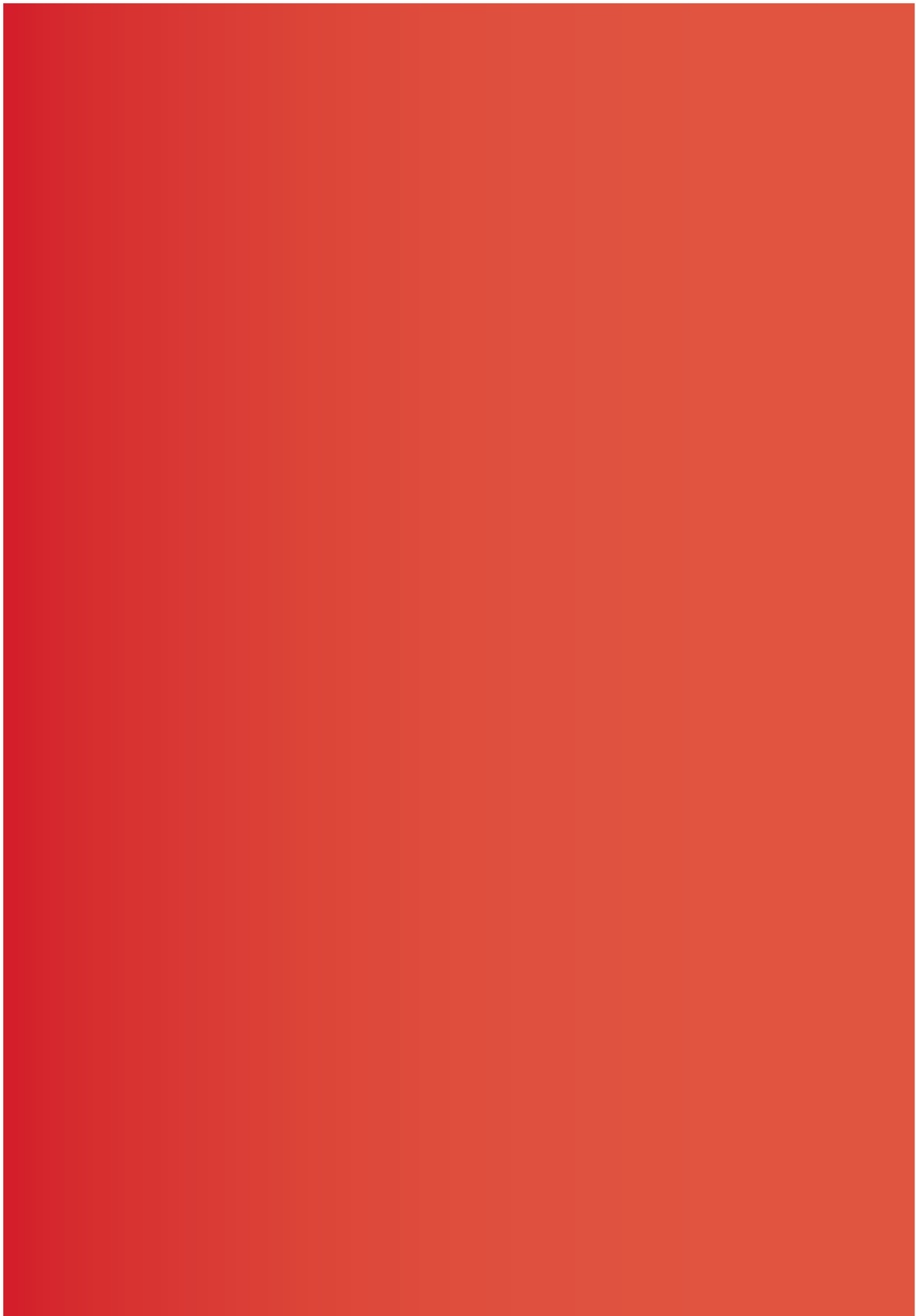
Allmän pension: 19 000 kronor hela livet

Tjänstepension: 7 200 kronor hela livet

Summa pension: 26 200 kronor hela livet

Kompensationsgrad från allmän pension: 45 procent av slutlön

Kompensationsgrad med tjänstepensionen: 62 procent av slutlön

Så här fungerar dagens pensionssystem

Det nuvarande pensionssystemet infördes 1999 och gäller fullt ut för alla som är födda 1954 och senare.

Den allmänna pensionen består av två delar – inkomstpensionen och premiepensionen (PPM som den ibland också populärt kallats efter den myndighet som de första åren administrerade just den här delen). Inkomstpensionen är den helt dominerande delen av den allmänna pensionen. Såväl inkomstpensionen som premiepensionen är avgiftsbestämda/premiebestämda och bygger på livsinkomstprincipen.

Tanken för 20 år sedan var att avsättningarna till pensionen skulle vara 18,5 procent av den inkomst som individen tjänar in under året. Men den konstruktion man gjorde för beräkningen visade att avsättningen i praktiken blev 17,21 procent, en alldeles för snålt tilltagen avsättning.

INKOMSTPENSIONEN FINANSIERAS AV DAGENS FÖRVÄRVSARBETANDE BEFOLKNING

Inkomstpensionen är alltså ett s.k. fördelningssystem vilket innebär att de pengar som betalas in för individen betalas ut som pension till dagens pensionärer. I gengäld får den förvärvsarbetande personen en fordran på systemet som infrias i samband med den egna pensioneringen.

PREMIEPENSIONEN FONDERAS INDIVIDUELLT

Premiepensionen är ett premiereservsystem/fonderat system. Det innebär att de pengar som betalas in till denna del fonderas individuellt för den som får inbetalningen. I december året efter intjänandet sätts pengarna in på individens premiepensionskonto. För den som får premiepensionspengar för första gången placeras dessa hos AP7 Såfa som är statens förvalsalternativ. På Pensionsmyndighetens fondtorg kan sedan den som vill när som helst byta fonder och ändra fördelningen dem emellan.

GARANTIPENSION, BOSTADSTILLÄGG OCH ÄLDREFÖRSÖRJNINGSTÖD

För den som har mycket låg eller ingen inkomstgrundad pension finns garantipension. I januari 2019 fanns det 660 590 personer som fick hela eller en del av sin allmänna pension i form av garantipension.

För en ensamstående pensionär är full garantipension 2,13 prisbasbelopp/år före skatt vilket för 2019 innebär en månadspension på 8 254 kronor före skatt. Syftet med garantipensionen är att den som inte tjänat in en tillräckligt stor inkomstgrundad pension ska få en ”rimlig ekonomisk standard”.

Garantipensionen kompletteras ofta med ett inkomst- och förmögenhetsprövat bostadstillägg. Det högsta möjliga bostadstillägget för en ensamstående person är just nu 5 560 kronor per månad. Bostadstillägget är alltid skattefritt.

Det finns också något som heter äldreförsörjningsstöd som är ett slags yttersta skyddsnät som ska garantera en ”skälig levnadsnivå” sedan boendekostnaden är betald. De som framförallt får äldreförsörjningsstöd är personer som inte tjänat in någon inkomstgrundad pension eller endast en låg sådan och som samtidigt inte uppfyller de bosättningskrav som finns i garantipensionen.

Såväl garantipension som bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd är skattefinansierade och alltså inte i huvudsak avgiftsfinansierad som inkomstpensionen och premiepensionen.

SÅ HÄR HÖG - ELLER LÅG - ÄR PENSIONEN

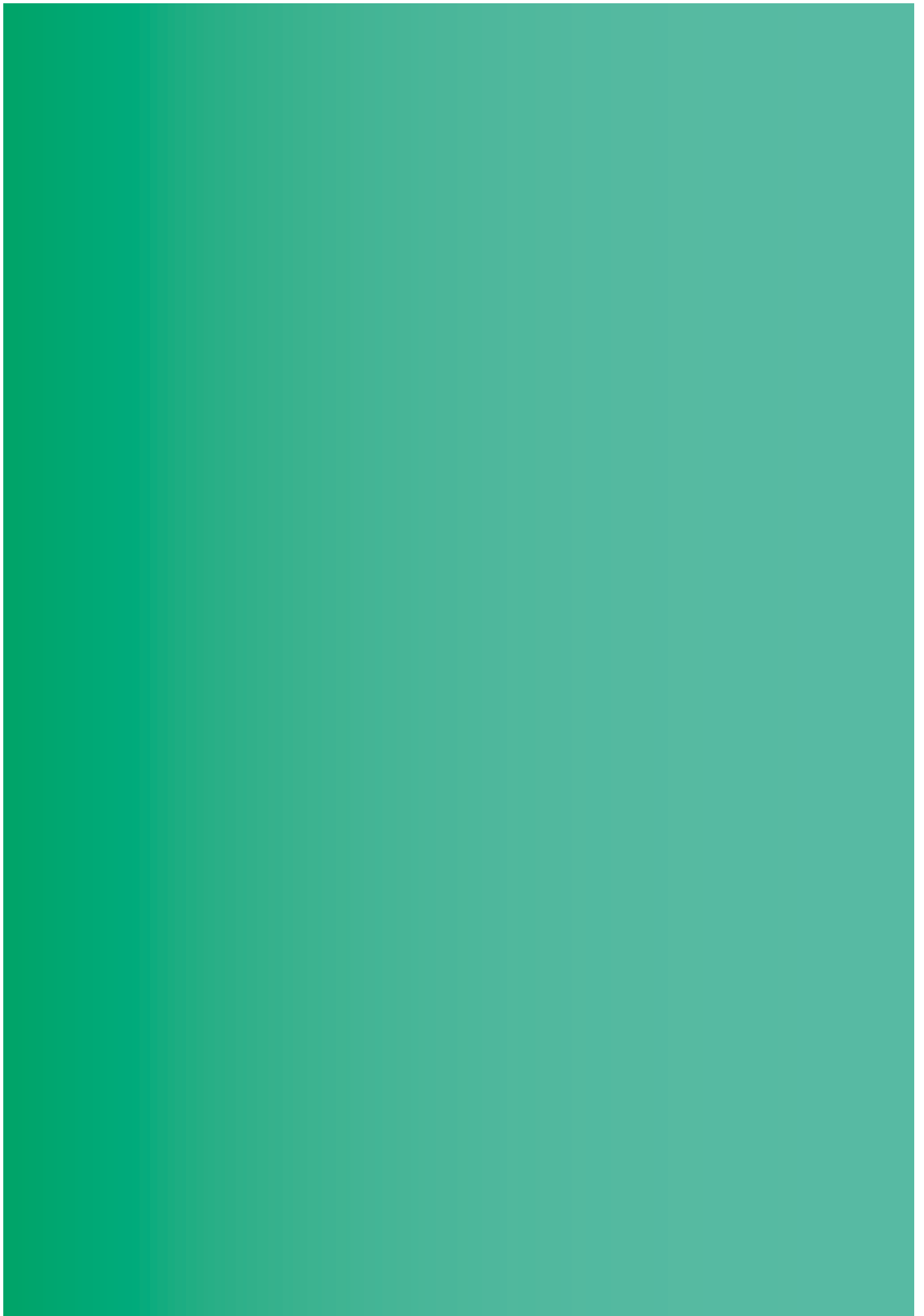
Enligt Pensionsmyndigheten är, i januari 2019, den genomsnittliga allmänna pensionen (inkomstpension, premiepension, tilläggspension och garantipension) före skatt **12 600 kronor per månad**.

Mäns genomsnittliga allmänna pension är **14 200 kronor per månad**.

Kvinnors motsvarande nivå ligger på **11 100 kronor per månad**.

När det gäller genomsnittlig total pension (allmän pension, tjänstepension och privat pension) är de senaste siffrorna från 2017. Enligt Pensionsmyndigheten var den 17 200 kronor per månad före skatt detta år. Det är stora skillnader mellan könen eftersom kvinnornas totala pension som andel av mäns pension endast är i genomsnitt 68 procent.

Männens genomsnittliga totala pension var **20 700 kronor per månad** före skatt men kvinnornas motsvarande pension var endast **14 200 kronor per månad**.

Nuvarande system i utförsbacke

Målet för det allmänna pensionssystemet var att ge 60–65 procent i pension jämfört med vad man tjänade. Men målet håller inte och kompensationsgraden sjunker för varje årskull som går i pension.

ALLT LÄGRE ALLMÄN PENSION I FÖRHÅLLANDE TILL SLUTLÖN

När de födda 1938 gick i pension var kompensationsgraden 61 procent av slutlönen. Men för årskullen född 1950 hade kompensationsgraden sjunkit till 49 procent.

Dessvärre förväntas ytterligare sänkta kompensationsgrader. Tidiga 70-talister kan förvänta sig en kompensationsgrad på under 45 procent och för personer som idag är i tjugoårsåldern faller den ner mot ca 40 procent.

FLER OCH FLER FATTIGPENSIONÄRER

Grundtryggheten i form av garantipension och bostadstillägg är också för låg. Fler och fler hamnar under gränsen för det som kallas att leva i relativ fattigdom d.v.s. de har en inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten i landet.

Enligt Eurostat finns i Sverige ca 328 000 pensionärer (av dessa är 229 000 kvinnor) som faller in i kategorin fattigpensionärer. Ju äldre en ålderskull är desto större blir andelen relativt fattiga. Det beror bl.a. på att garantipensionerna indexeras med prisutvecklingen som varit sämre än senare års inkomstutveckling.

Många i den här situationen har arbetat i låglöne- och medelinkomststyrken och har haft perioder då de arbetat deltid eller inte arbetat alls. Man har alltså inte fått så stora pensionsinbetalningar till den allmänna pensionen. Vissa har heller inte arbetat på arbetsplatser där det funnits tjänstepensioner.

KNAPPA PENSIONER SKA RÄCKA LÄNGRE NÄR MEDELLIVSLÄNGDEN ÖKAR

Sedan det nuvarande allmänna pensionssystemet infördes har medellivslängden ökat med 2,4 år. Det innebär att pensionerna blir lägre om antalet år i yrkeslivet inte ökar eftersom det blir färre år att samla ihop pensionsinbetalningar på. Ökar inte heller pensionsåldern ska de uppsamlade pensionspengarna pytsas ut under en längre tid med sjunkande månadspensioner som resultat.

SCB har gjort livslängdsberäkningar som emellertid visar att medellivslängden ser mycket olika ut. Bland kvinnor med förgymnasial utbildning sjunker den något – tvärt emot den generella trenden med ökad medellivslängd.

DEN SOM ARBETAT ETT HELT LIV FÅR NÄSTAN LIKA STOR PENSION EFTER SKATT SOM DEN SOM ALDRIG ARBETAT

Den låga allmänna pensionen gör att det snart inte gör någon skillnad i pensionskuvertet om man arbetat eller inte. Det beror bland annat på att den med väldigt låg sammanlagd pension har rätt till bostadstillägg om andra inkomster och tillgångar inte är för stora. Ett fungerande inkomstskydd finns bara när den allmänna pensionen samspelar med en bra tjänstepension som oftast förhandlats fram i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter. Det är alltså tjänstepensionen som står för att sambandet mellan tidigare arbetsinkomst och lön upprätthålls.

ATT JOBBA GER INGEN STOR UTDELNING I ALLMÄN PENSION

Torbjörn har aldrig arbetat:

Han har ingen förmögenhet men har **100 000 kronor på banken.**

Hyra: 6 000 kronor /månad

Garantipension: 8 254 kronor/månad

Skatt: 1 902 kronor/månad

Bostadstillägg: 5 500 kronor/månad

Kvar att leva på: 11 852 kronor/månad

Erik har arbetat heltid som elektriker i 46 år:

Eriks slutlön per månad: 40 000 kronor/månad

Hyra: 6 000 kronor/månad

Allmän pension: 20 200 kronor/månad

Skatt: 5 880 kronor per månad

Kvar att leva på: 14 320 kronor/månad

Skillnaden efter skatt mellan Torbjörn och Erik är **2 468 kronor per månad till Eriks fördel.**

Men Erik har också en tjänstepension eftersom han har arbetat på en arbetsplats där det funnits kollektivavtal.

I hans fall ger den: 6 896 kronor/månad

Total pension allmän pension och tjänstepension: 27 096 kronor/månad

Skatt: 8 344 kronor/månad

Kvar att leva på: 18 752 kronor/månad

När man lägger på den tjänstepension som Erik får ökar skillnaden efter skatt mellan Torbjörn och Erik till **6 900 kronor per månad.**

Exemplets förutsättningar: Båda är födda 1954, är ensamstående och går i pension 2019.

Kommunalskatt 32 kronor.

Exemplet visar att inkomstbortfallsprincipen inte fungerar i det allmänna pensionssystemet. Ett fungerande inkomstskydd finns bara när den allmänna pensionen samspelar med en bra tjänstepension som oftast förhandlats fram i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter.

PENSIONSavgiften på socialförsäkrings- ERSÄTTNINGAR BERÄKNAS INTE PÅ BAKOMLIGGANDE INKOMSTER

Den som är arbetslös, är borta från arbetet p.g.a. sjuk-skrivning eller vård av barn (vabb) får sin pensionsavgift beräknad på den ersättning som utbetalas från a-kassa respektive från Försäkringskassan och inte på den bak-omliggande förvärvsinkomsten. Det innebär att den som har långa perioder av arbetslöshet, sjukskrivning eller har mycket sjuka barn kommer att få en lägre pension än om de arbetat kvar med sin tidigare arbetsinkomst.

BOSTADSTILLÄGGET ÄR DÅLIGT ANPASSAT TILL LANDSBYGDENS PENSIONÄRER

Bostadstillägget kan ses som ett viktigt instrument som finns för att plussa på för de sämst ställda utan att skruva i övrigt i pensionsöverenskommelsen.

Tillägget anses dock lite trubbigt. Det tillgodoser pensionärer med höga hyror i större orter, men är inte relevant för glesbygdspensionären med låg boendekostnad, men som kanske har höga transportkostnader för dagliga behov, läkar- och apoteksbesök etc.

ALLA HAR INTE EN BRA TJÄNSTEPENSION

Alla löntagare omfattas inte av en bra tjänstepension. Ca 90 procent av alla löntagare arbetar på en arbets-plats med kollektivavtal. En del av de löntagare som står utanför kollektivavtalen kan förstås ändå ha en arbets-givare som betalar en tjänstepension för dem. Men det är ofta mycket svårt för en enskild att utvärdera hur bra en sådan tjänstepension är. Enligt rapport 2018:15 "Vem får avsättningar till tjänstepension" utgiven av Inspek-tionen för socialförsäkringen får hela 96 – 97 procent av alla anställda tjänstepension.

Men de individuellt framförhandlade tjänstepensioner-na är vanligtvis mycket sämre än de kollektivavtalade tjänstepensionerna, även om undantag finns. T.ex. är de avgifter som pensionsaktörerna tar ut ofta mycket högre i tjänstepensioner som inte är kollektivavtalade vilket leder till lägre pension för pengarna. Det är inte heller säkert att icke kollektivavtalade tjänstepensioner betalas in vid sjukskrivning och under eventuell sjukersättning. De betalas heller nästan aldrig vid föräldraledighet.

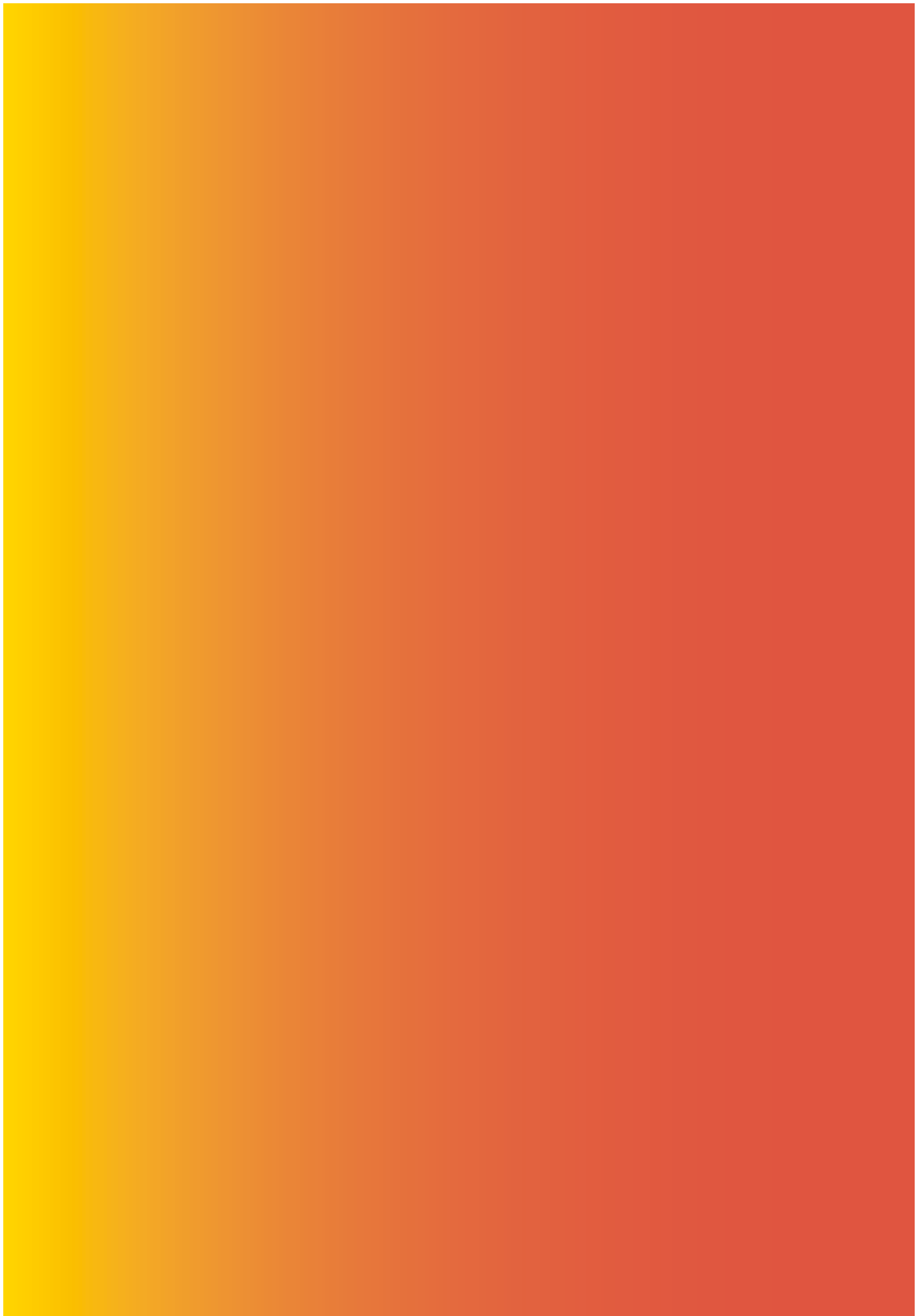
I många fall har inte heller egenföretagare en bra pensi-on som kompletterar den allmänna pensionen.

Olika undersökningar visar att de flesta börjar tänka på pensionen ungefär tre år innan man planerar att pensi-onera sig. Många får en chock när de får veta vad de ska leva på och när man är nästan framme vid pensione-ringen finns inte längre mycket att göra för att bättra på pensionen.

DET ALLMÄNNA PENSIONSSYSTEMET ÄR KOMPLEXT OCH SVÅRT ATT ÖVERBLICKA

Det allmänna pensionssystemet är ett komplext system som är svårt för såväl allmänhet, politiker och experter att förstå i sin helhet.

Det har under många år gjorts stora informationsin-satser bland annat från Pensionsmyndigheten men även från Min Pension (som ägs av Pensionsmyndigheten och pensionsbranschen) och de sk valcentralerna för att öka kunskapen om allmän pension men även om tjänstepen-sion. Men trots dessa omfattande insatser är kunskapen fortsatt låg.

Förändringar på gång

Regeringen har nyligen lagt fram flera förslag på pensionsområdet med tillämpning från och med januari 2020 – men dock inte en höjning av pensionsavgiften.

GRUNDNIVÅN I GARANTIPENSIONEN HÖJS MED CA 200 KRONOR PER MÅNAD

Detta är en nödvändig förbättring av pensionen för de som har de allra lägsta pensionsnivåerna.

Samtidigt minskar avståndet i pension ännu mer mellan den som arbetat ett helt yrkesliv och den som aldrig arbetat om man inte samtidigt höjer inbetalningen till inkomstpensionen och premiepensionen. Det finns helt enkelt en målkonflikt mellan ett tydligt respektavstånd och ett bra grundskydd. Denna kan bara hanteras genom ytterligare inbetalningar till inkomst- och premiepensionen.

BOSTADSKOSTNADSTAKET I BOSTADSTILLÄGGET HÖJS

Det innebär att bostadstillägget bättre motsvarar dagens boendekostnadsnivåer. Idag har ca 37 procent av pensionärerna med bostadstillägg en bostadskostnad över boendekostnadstaket. Efter höjningen sjunker detta till ca 12 procent. Maximalt bostadstillägg höjs från 5 560 kronor per månad till 6 540 kronor per månad för ensamstående. För gifta höjs bostadstillägget från 2 800 kronor per månad till 3 500 kronor per månad.

Enligt Pensionsmyndigheten görs omkring 200 000 felaktiga utbetalningar av bostadstillägg.

I majoriteten av fallen beror det på att individen inte anmält ändrade uppgifter. Eftersom det i januari 2019 fanns 288 200 personer som har bostadstillägg är detta förstas en uppseendeväckande siffra. De föreslagna förändringarna kommer att innebära att fler får bostadstillägg och det blir fler komplexa ärenden vilket innebär en ytterligare risk för felutbetalningar.

ETT FRIBELOPP FÖR ARBETSINKOMSTER PÅ 24 000 KRONOR INFÖRS I ÄLDREFÖRSÖRJNINGSTÖDET

Detta är självfallet ett välkommet förslag.

PREMIEPENSIONEN HAR REDAN STRAMATS UPP

Under de senaste åren har det varit många skandaler i premiepensionssystemet eftersom fondbolagen Falcon, Solidar och Allra ägnat sig åt oegentligheter och bedrägerier. Nu pågår dock en uppstramning av kraven på fondbolagen initierade av Pensionsmyndigheten och regeringen samt riksdagens pensionsgrupp.

HÖJNING AV OLIKA PENSIONSGRÄNSER

Att sluta sitt yrkesliv vid 65 år är en stark pensionsnorm. Dock finns ingen lagstadgad pensionsålder utan bara en lägsta ålder då uttag av inkomstpension och premiepension tidigast kan påbörjas. Denna ålder är idag 61 år. Nu föreslås den höjas i tre steg. Regeringsförslaget som nyligen kom gäller det första steget.

2020 ska den vara 62 år.

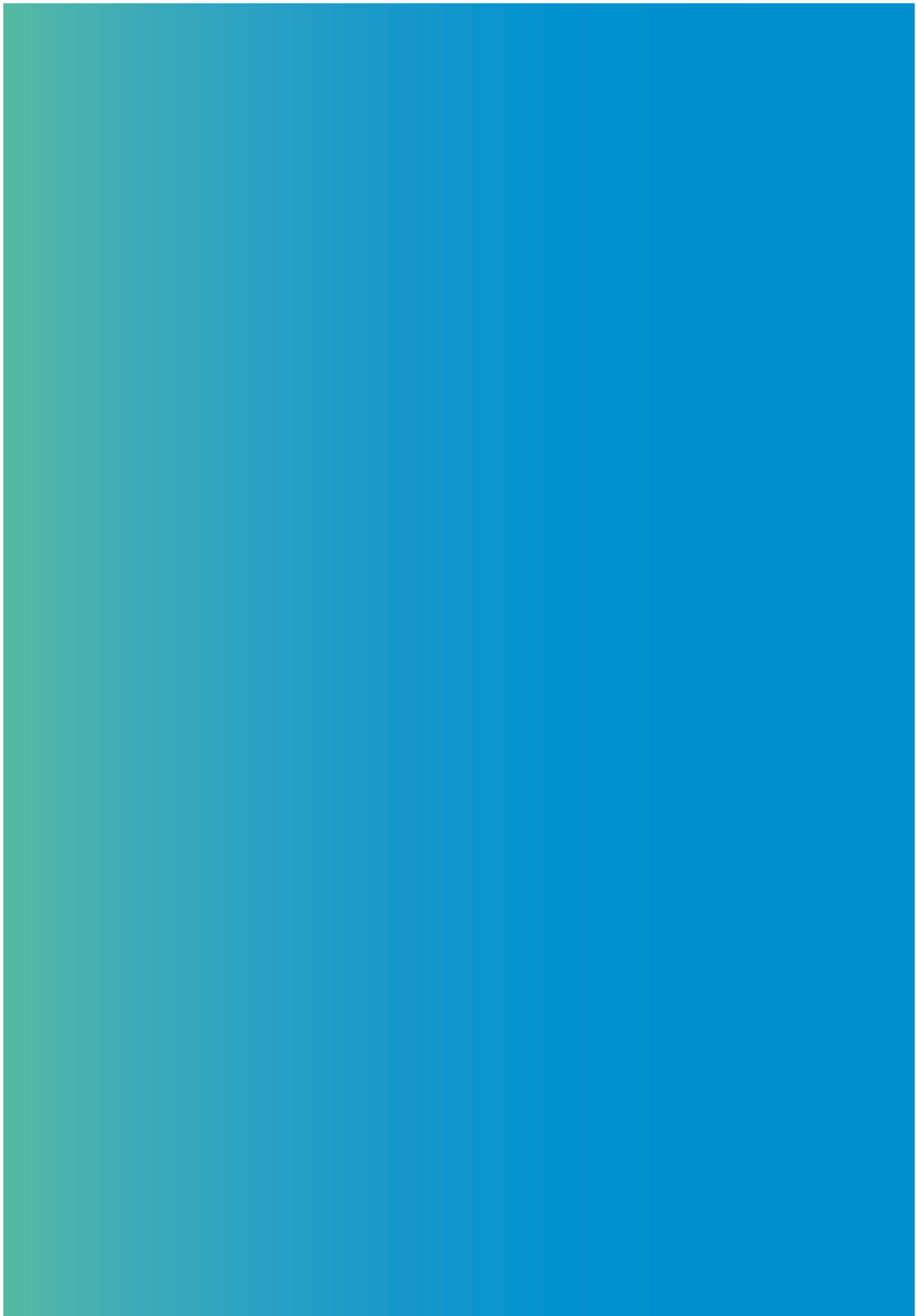
2023 ska den vara 63 år.

2026 ska den knytas till att vara tre år lägre än den s k riktåldern för pension vilket innebär att åldersgränsen då bedöms bli 64 år.

För elektriker är pensionsåldershöjningarna besvärliga eftersom den faktiska genomsnittliga pensionsåldern ligger på 62 år beroende på att man ofta inte orkar längre. Förslitningsskador är vanliga. Elektriker arbetar ofta i tak från stege och plattform och de kroppsdelar som slits mest är axlar, knän och rygg. Men numera finns faktiskt också några enstaka personer som arbetar i yrket fram till 67 år.

HÖJNING AV LAS-ÅLDERN

I prop 2018/19:91- Anställningsskyddet förlängs till arbetstagaren fyllt 69 år - föreslås att arbetstagares rätt att ha kvar sin anställning (LAS-åldern) ska höjas från nuvarande 67 år till 69 år. Åldersgränsen föreslås höjas i två steg från 67 till 68 år 2020 och från 68 till 69 år 2023. Kravet på saklig grund för uppsägning ska gälla fram till att medarbetaren blir 69 år. Den anställde får också fram till denna ålder förmånsrätt vid turordning när uppsägningar sker på grund av arbetsbrist. Den nuvarande möjligheten för arbetsgivaren att avbryta anställningen med ett skriftligt besked i samband med 67 årsdagen försvinner alltså. Först i samband med att arbetstagaren fyller 69 år får arbetsgivaren säga upp en medarbetare utan krav på saklig grund.

Nuvarande system snart vid vägs ände

Man kan konstatera att huvuddelen av förslagen som nu läggs fram handlar om att minska andelen fattigpensionärer och det är självfallet nödvändigt.

Höjningen av pensionsåldrar skall ses mot bakgrund av den ökade medellivslängden och att pensionerna skall räcka flera år än förr. Samtidigt är verkligheten inte lika för alla. För många grupper är fulltidsarbete fram till pensionen omöjligt på grund av utslitningsskador. Och för olika grupper ökar inte medellivslängden alls.

Vårens regeringsförslag råder inte heller bot på att systemet har ett inneboende problem, nämligen att de allmänna pensionerna blir för låga. När de nödvändiga åtgärderna vidtas för att kompensera de fattigaste pensionärerna närmar sig dessas pensionsnivåer de som gäller för löntagare som arbetat heltid ett helt yrkesliv. I realiteten är vi på snabb väg mot ett pensionssystem där den allmänna pensionen och garantipensionen nivåmässigt flyter ihop. Då har vi ett system där man får samma pension oavsett hur mycket eller lite man arbetat.

Inte ens de starkaste supportrarna av nuvarande system kan ha menat att det var meningen med det nya pensionssystemet.

FÖRSVAGNING AV ANSTÄLLNINGSSKYDDET OCH HÖJD LAS-ÅLDER ÄR EN FARLIG BLANDNING

Men frågor som handlar om de äldres försörjning är inte bara pensionspolitik. I Januariöverenskommelsen har regeringspartierna samt Liberalerna och Centerpartiet kommit överens om att ”modernisera” lagen om anställningsskydd, LAS. Siktet är inriktat på att göra flera undantag från regeln Sist in-Först ut.

Utredaren ska bl.a. utarbeta lagförslag för tydligt utökade undantag från turordningsreglerna i LAS. Utredningen ska också ge förslag som leder till lägre kostnader vid uppsägning för små företag. Samtidigt som rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls. Vad som betraktas som ett mindre företag har dock inte närmare definierats i direktiven.

I direktiven sägs att det behövs en ökad rörlighet på svensk arbetsmarknad och fler vägar in i arbete för personer med en svag ställning på arbetsmarknaden. Men det finns ju möjlighet att provanställa och när en provanställning avslutas utgår vanligtvis inget avgångsvederlag!

Effekten av en svagare arbetsrätt är förmodligen att den generellt drabbar äldre arbetskraft mer som grupp. En höjning av LAS-åldern blir då för många grupper helt ointressant, då många långt före 67 års ålder slagits ut från arbetslivet. Eftersom utredningen också har till uppgift att minska de mindre företagens kostnader vid uppsägning finns risk för sänkta avgångsvederlag. Den äldre arbetskraften kan råka mycket illa ut och hamna mellan olika trygghetssystem.

Det finns all anledning för löntagarorganisationerna att se upp.

Var säger politiken?

Allt fler ser behovet av att höja nivån på de allmänna pensionerna och att en höjning av pensionsavgiften måste till. LO vill höja inbetalningen till den allmänna pensionen med 2 procentenheter.

Också TCO, Folksam och AMF och OFR (Offentliganställdas förhandlingsråd) har pekat på att en höjning är nödvändig och de flesta förordar att man i ett första steg skall höja till de 18,5 procent som var utgångspunkten vid systemets sjösättning år 1999.

Vad kommer politiken att säga framöver? Kan man fortsätta att lappa och laga i systemet?

RIKSDAGENS PENSIONSGRUPP

Förändringarna som presenterades nyligen kommer från riksdagens pensionsgrupp. Att hålla samman partierna i stora frågor som exempelvis pensionerna är självfallet viktigt för att systemen skall vara robusta och inte änd-

ras från val till val. Hur ser gruppen på den tunga kritik som nu riktas mot att pensionerna helt enkelt är för låga? Idag är man överens om att man skall analysera frågan om att höja inbetalningarna till den allmänna pensionen, dvs en höjning av pensionsavgiften. Men redan idag finns partier som vill höja den.

Hittills har de flesta partier utom vänsterpartiet ställt sig avvaktande men socialdemokraterna förordar nu också en höjning av pensionsavgiften liksom Miljöpartiet. Centerpartiet och Liberalerna anser inte att en höjning är rätt, och det anser inte heller Svenskt Näringsliv. Moderaterna har ännu inte kommit fram till sin ståndpunkt. Kristdemokraterna motsätter sig inte helt en höjning.

Också synen på höjning av pensionsåldern är under stark debatt. Inte minst LO pekar på hur svårt det är för många av medlemmarna att orka fram till dagens pensionsålder 65. Hittills har pensionsgruppen aviserat vissa höjningar av pensionsåldern, men kanske man tvekar?

RIKSDAGENS PENSIONSGRUPP ÄR VIKTIG OCH SAMVERKAR SEDAN 25 ÅR

Alltsedan det första beslutet togs i riksdagen 1994 om det nuvarande pensionssystemet har det funnits en s.k. pensionsgrupp i riksdagen. Denna grupp är den enda formaliserade blocköverskridande konstellation som finns i riksdagen och den består av de partier som stod bakom 1994 års pensionsöverenskommelse d.v.s. Socialdemokraterna, Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet. Numera ingår också Miljöpartiet i pensionsgruppen. Pensionsöverenskommelsen innebär att inga förändringar görs i det allmänna pensionssystemet om inte alla partier som ingår i pensionsgruppen är överens om det.

Följande personer är just nu medlemmar i pensionsgruppen:

Socialdemokraterna: Fredrik Lundh Sammeli och Teresa Carvalho (föräldraledig)

Moderaterna: Katarina Brännström

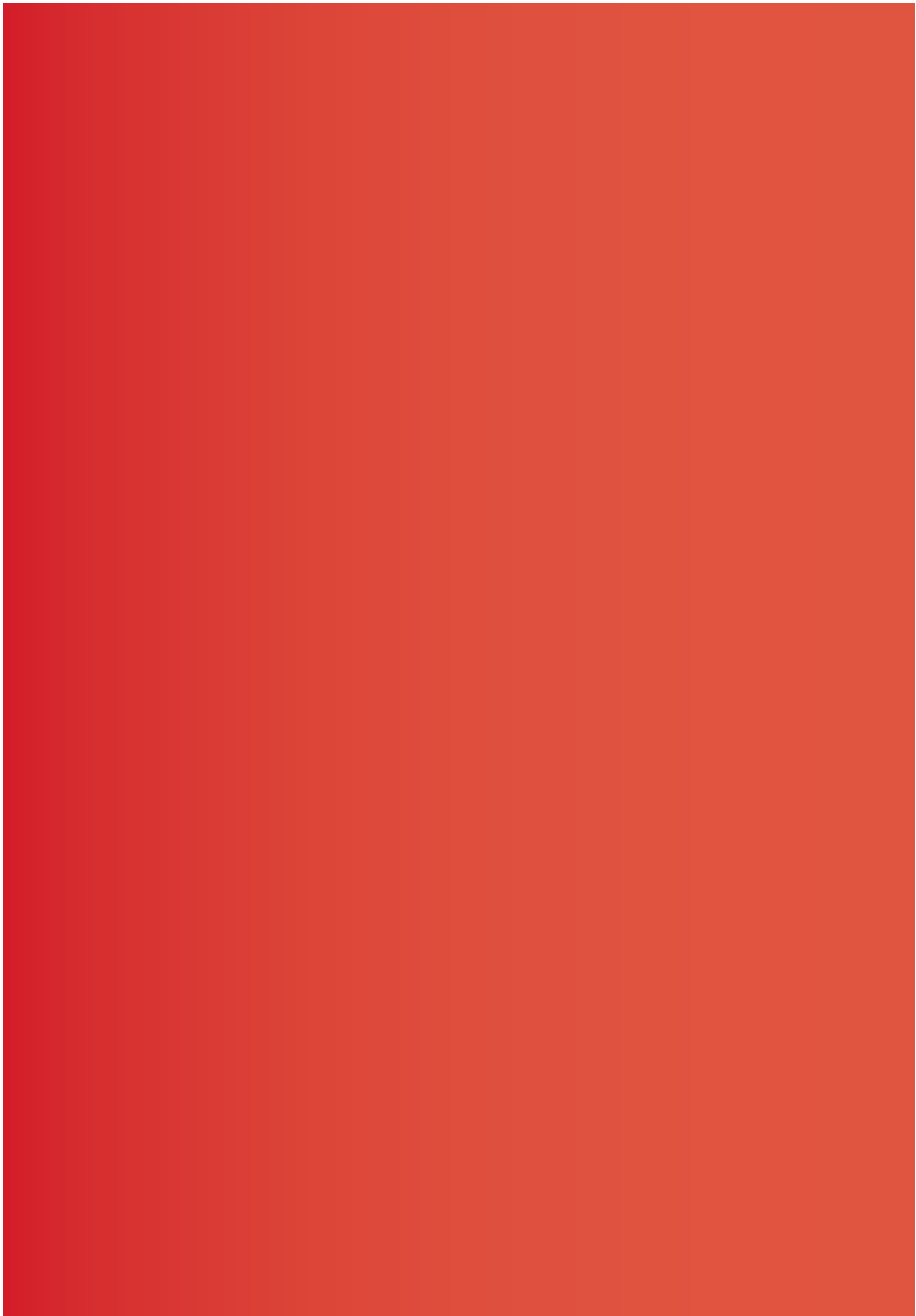
Liberalerna: Mats Persson

Kristdemokraterna: Hans Eklind

Centerpartiet: Solveig Zander

Miljöpartiet: Janine Alm Ericson

Ordförande i pensionsgruppen är alltid ansvarig minister, för närvarande socialförsäkringsminister **Ardalan Shekarabi** (S).

Detta vill Elektrikerförbundet

Elektrikerförbundet kan inte vara passiva inför den försvagning av pensionssystemet som drabbar medlemmarna när de går i pension. Det krävs nu en förbättring på flera punkter.

HÖJ PENSIONSavgifTEN!

Detta är den enskilt viktigaste frågan för att räta upp ett för snålt tilltaget system. Pensionsavgiften bör höjas minst 2 procentenheter för att systemet skall kunna fyllas på i rimlig takt.

RÄKNA PENSION PÅ BAKOMLIGGANDE INKOMST

Om man är sjuk, föräldraledig, eller är arbetslös räknas pensionsinbetalningarna på dessa ersättningar och inte på bakomliggande inkomster. Pensionsinbetalningarna bör beräknas på bakomliggande inkomst.

FÖRHINDRA EN FÖRSÄMRING AV LAS

Man kan befara att den äldre arbetskraften blir ännu mer utsatt om anställningsskyddet försämras. Därför måste löntagarorganisationerna motsätta sig en ensidig försämring av anställningsskyddet.

KAN DEN ALLMÄNNA LÖNEavgifTEN I ARBETSGIVARavgifTEN OMDISPONERAS TILL ÖKAD ÅLDERSPENSIONSavgIFT?

Vissa politiker hävdar att det inte går att höja arbetsgivaravgifterna som idag är 31,42 procent av lönesumman. 1995 infördes inom ramen för arbetsgivaravgiften en allmän löneavgift på 1,5 procent för att finansiera Sveriges medlemskap i EU. Den allmänna löneavgiften har nu vuxit till 11,62 procent men det beror inte på att

EU-avgiften höjts. Den allmänna löneavgiften går helt och hållet in i statens budget och används till annat än socialförsäkringar och pensioner.

Men samtidigt har många försäkringssystem som arbetsgivaravgiften ska finansiera försämrats, sjukersättning, ersättning vid sjukskrivning, arbetsskadeersättning samt arbetslöshetsförsäkringen.

Elektrikerförbundet tycker det vore rimligt att göra en genomlysning av hur arbetsgivaravgiften används och föra upp den i den politiska debatten.

INTRÄDET OCH ETABLERINGEN PÅ ARBETSMARKNADEN BORDE TILLHÖRA PENSIONSDEBATTEN

Det går att konstatera att all kraft har lagts på att förlänga slutet av arbetslivet. Ingenting har gjorts för att försöka utreda hur inträdet i yrkeslivet skulle kunna tidigareläggas vilket skulle ge god utväxling i pension för individen. Detta eftersom pensionspengar som kommer in tidigt i livet i ett avgiftsbestämt pensionssystem hinner växa till sig mer än pengar som kommer in sent. Dessutom borde det vara lättare att få till fler år i yrkeslivet som ung än som äldre.

Dagens situation är emellertid att ungdomar börjar arbeta allt senare. Etableringsåldern – den ålder då 75 procent av en årskull betraktas som sysselsatta har enligt SCB stigit med fem år mellan 1985 och 2000. Nu ligger denna ålder runt 28-29 år. Pensionsmyndigheten använder sig av två andra mått för att mäta inträdet på arbetsmarknaden. Ett av dessa mäter den lägsta ålder då man haft en årlig löneinkomst på minst två inkomstbasbelopp vilket för 2019 motsvarar 128 800 kronor. Med denna mätmetod hamnar inträdesåldern på 26,4 år.

Ännu har ingen politisk diskussion inletts om hur man kan sänka inträdesåldern och etableringen på arbetsmarknaden. Det vore hög tid för en sådan. Stora vinster skulle kunna ske såväl för enskilda individer som för pensionssystemet om inträdesåldern skulle kunna sänkas från nuvarande nivå.

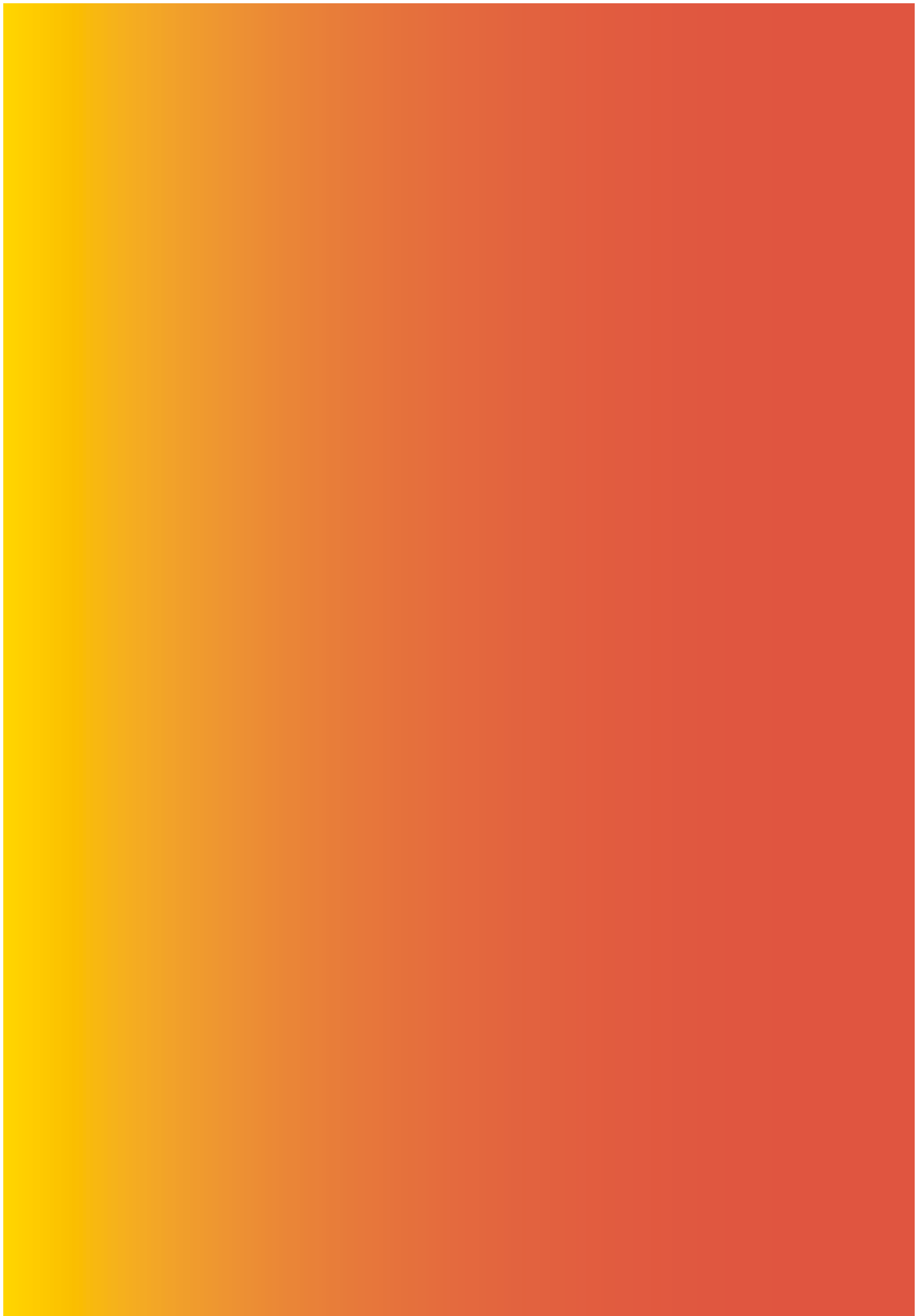
Också regeringen har nämnt problemet med den sena etableringsåldern i prop 2018/19:133 som nyligen lades fram:

Vid en internationell jämförelse är etableringsåldern på arbetsmarknaden relativt hög i Sverige. Mot denna bakgrund har vissa remissinstanser pekat på behovet av ett tidigare inträde på arbetsmarknaden. Regeringen delar denna bedömning och vill här peka på att pensionsöverenskommelsen anger att fokus också behöver sättas på inträdet på arbetsmarknaden för att nå ett längre arbetsliv och långsiktigt hållbara pensioner.

VÄXLA HÖGRE PENSIONSGRÄNSER MOT LÄGRE ARBETSTID

Många löntagargrupper, inte minst elektrikerna har svårt att orka arbeta fram till pensionsåldern på grund av utslitning under yrkeslivet. De fackliga organisationerna har också pekat på behovet av breda åtgärder för att minska stress och för att öka åtgärderna mot just denna utslitning när förslag lagts fram om höjd pensionsålder.

Ett sätt att kompensera för att pensionsåldern kan behöva höjas är att i utbyte mot det få en lägre arbetstid. En kortad arbetstid tillsammans med andra åtgärder för bättre arbetsmiljö, bör kunna bidra positivt till att fler skulle klara att arbeta längre upp i åldrarna.

FÖRDJUPNING:

Två sätt att bygga pensionssystem

När en nation ska införa ett allmänt pensionssystem finns det normalt två försäkringstekniska modeller att utgå ifrån.

Det första innebär att dagens yrkesaktiva, med de pensionsavgifter som betalas in för dem, betalar dagens pensionärer. Denna modell kallas fördelningssystem. Den andra försäkringsmodellen är att varje individs inbetalade pensionsavgifter fonderas individuellt för varje person vilket kallas ett premiereservsystem/fonderat system.

Det är också möjligt att kombinera dessa system. Det är dock viktigt att ett allmänt pensionssystem – oavsett vilket system man väljer – är livsvarigt för att säkerställa att ingen står utan grundläggande försörjning som äldre.

FÖRDELNINGSSYSTEM: DAGENS ARBETSKRAFT BETALAR DAGENS PENSIONÄRER

Fördelningssystemet är en försäkringsteknisk konstruktion som innebär att summan av de pensionsavgifter som betalas in under året finansierar summan av samma års pensionsutbetalningar.

De förvärvsarbetande idag får en fordran på nästa generation förvärvsarbetande. Denna fordran bokförs på ett fiktivt konto för individen. Någon individuell fondering av pengarna sker alltså inte.

När det sedan är dags för pensionering är det de pensionsavgifter som betalas in för de nya förvärvsarbetande generationerna som finansierar pensionerna o.s.v. Varje pensionär får vanligtvis en pension som motsvarar den fordran som finns på individens fiktiva konto.

Kännetecken:

- Systemet kan snabbt komma på plats eftersom det inte förutsätter att pensionsinbetalningar först läggs på hög.

- De arbetande generationerna måste vara ungefär lika stora. Minskar de arbetande/ökar antalet pensionärer kommer det inte in tillräckligt med pengar för att få systemet att rulla väl.

Exempel på fördelningssystem:

- Dagens inkomstpensionssystem är ett fördelningssystem. För att parera nackdelarna med systemet finns buffertar i AP-fonderna. Den så kallade "bromsen" kan också slå till vilket innebär att man skriver ner den fiktiva fordran som kommande generationer har i systemet.

PREMIERESERVSYSTEM/FONDERAT SYSTEM: VARJE INDIVID SPARAR TILL SIN EGEN PENSION

I ett premiereservsystem/fonderat system sparas individens pensionsinbetalningar individuellt.

Ofta får individen ett visst ansvar för hur dessa pensionspengar kan placeras. Pensionen blir sedan beroende av utvecklingen på olika finansiella marknader.

Kännetecken:

- En stat kan inte snabbt ordna trygghet för de äldre då systemet måste växa till först.

- Storleken på den kommande pensionen styrs av vilken avkastning som uppkommit efter avdrag för de kostnader som tagits ut. Pensionens storlek är alltså beroende av utvecklingen på olika finansiella marknader.

Exempel på Premiereservsystem/fonderat system:

- Den mindre delen av det nuvarande allmänna pensionssystemet – premiepensionen (PPM) – är utformad som ett premiereservsystem/fonderat system.

FÖRDJUPNING:

Två sätt att bestämma pension

Såväl allmänna pensionssystem som tjänstepensioner kan vara antingen förmånsbestämda eller avgiftsbestämda/premiebestämda – eller kombinationer av de två.

FÖRMÅNSBESTÄMD PENSION: PENSIONENS STORLEK AVGÖRS I FÖRVÄG – MEN MAN VET INTE I FÖRVÄG VAD DET KOSTAR

I ett förmånsbestämt pensionssystem är pensionens storlek (d.v.s. förmånen) bestämd på förhand. Men man vet inte på förhand vad den kommer att kosta. Kostnaden blir helt enkelt vad den blir.

Pensionen kan vara bestämd till ett visst belopp eller till en viss procentsats av den tidigare arbetsinkomsten. Men kostnaden är förstås också beroende av hur lång tid som pensionen behöver betalas ut.

Kännetecken:

- Den blivande pensionären vet vad hen kan vänta sig i ungefärlig pension.
- Den som ska finansiera pensionen vet inte på förhand hur mycket som ska betalas in.
- Ju lägre pensionsålder och ju högre medellivslängd desto större blir kostnaden för pensionen eftersom pensionerna då behöver betalas ut under många år.
- Eftersom åtminstone allmänna pensioner behöver vara

livsvariga stiger alltså kostnaden när medellivslängden stiger givet att pensionsåldern inte ökar i motsvarande mån.

Exempel på förmånsbestämda allmänna pensioner:

- Folkpensionen var bestämd till ett visst belopp.
- ATP gav 60 procent av ett genomsnitt på de 15 bästa årens inkomst förutsatt att man arbetat i 30 år.
- Garantipensionen i dagens pensionssystem är förmånsbestämd.

Exempel på förmånsbestämda kollektivavtalade tjänstepensioner:

- ITP 2 (kollektivavtalad tjänstepension på privat sektor framförhandlad på central nivå av PTK och Svenskt Näringsliv och gäller för de flesta privatanställda tjänstemän födda 1978 och tidigare) som i huvudsak är förmånsbestämd men som även innehåller en liten premiebestämd del (ITPK).
- En genomgående trend är att många stater nu vill fasa ut förmånsbestämda pensionssystem av kostnadsskäl. I Sverige pågår en sådan successiv utfasning sedan det nuvarande allmänna pensionssystemet infördes 1999.
- Samma utveckling går att se i tjänstepensionssystemen där de förmånsbestämda tjänstepensionerna också är under utfasning.

AVGIFTSBESTÄMD/PREMBESTÄMD PENSION: INBETALNINGARNA TILL PENSIONEN ÄR KÄNDA I FÖRVÄG – MEN PENSIONENS STORLEK ÄR OKÄND

I en avgiftsbestämd pension (även ofta kallad premiebestämd pension) är inbetalningens (d.v.s. avgiftens/premiens) storlek bestämd på förhand – ofta som en viss procentsats på arbetsinkomsten.

Pensionens storlek är dock på förhand okänd och beror på hur mycket pengar (avgifter/premier) som betalas in och hur dessa pengar har utvecklats över tid.

Allt fler pensioner blir avgiftsbestämda/premiebestämda.

Kännetecken:

- Det är svårt för individen att långt i förväg veta vad hen kan vänta sig i pension. Risken för att pensionen blir tillräcklig flyttas från staten/arbetsgivaren till individen.

- Den som ska finansiera pensionen har kostnadskontroll och vet hur mycket som ska betalas in.

- Pensionens storlek är också beroende av den avkastning som uppkommer efter avdrag för de förvaltningskostnader som tas ut.

- En stigande medellivslängd leder till att pensionerna blir lägre om inte antalet år i yrkeslivet ökar.

Exempel på avgiftsbestämda/premiebestämda allmänna pensioner:

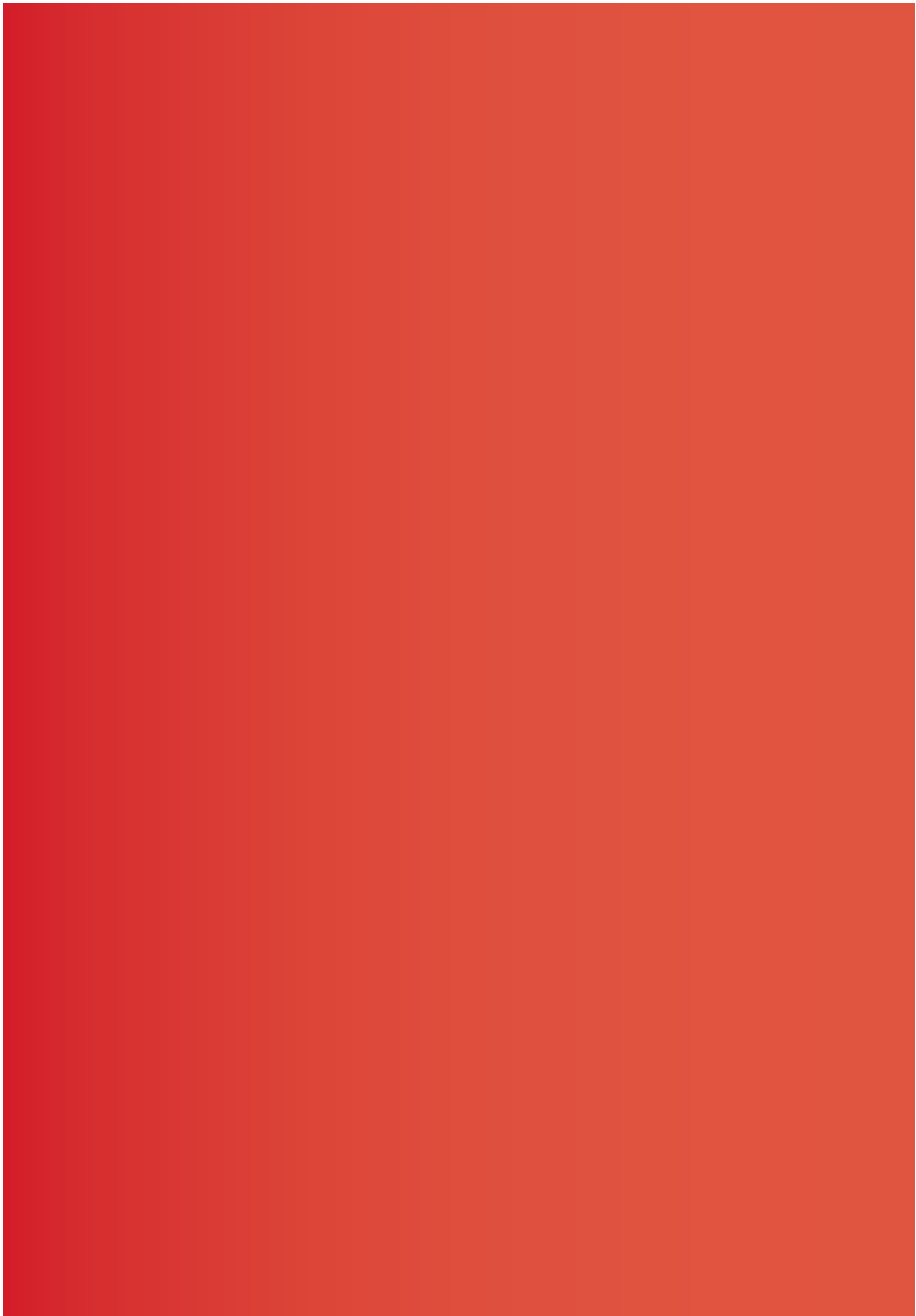
Inkomstpensionen och premiepensionen (PPM) i nuvarande inkomstpensionssystem.

Exempel på avgiftsbestämda/premiebestämda kollektivavtalade tjänstepensioner:

- Avtalspension SAF-LO på privat sektor som förhandlas fram på central nivå mellan LO och Svenskt Näringsliv

- ITP1 som förhandlas fram centralt mellan PTK och Svenskt Näringsliv.

- Deltidspensioner/flexpensioner som kompletterar dessa pensionssystem, och som förhandlas fram förbundsvis.

FÖRDJUPNING:

Dagens allmänna pensionssystem och förändringar i detalj

Det nuvarande pensionssystemet infördes 1999. Samtidigt påbörjades en successiv utfasning av det gamla folkpensions- och ATP-systemet.

Alla födda 1938-1953 har även fram till 65 års ålder delar av sin pension från det gamla systemet. Den delen är känd i förväg och alltså förmånsbestämd. Tilläggs pension är benämningen på det som tidigare hette folkpension och ATP.

Principen är att ju tidigare man är född i denna åldersgrupp desto större del av den totala pensionen har man fått från tilläggs pensionen.

Den nya inkomstgrundade pensionen är helt avgiftsbestämd/premiebestämd. Det innebär att inbetalningarna till pensionen är bestämd men att utfallet, vad man sedan får i handen är i förväg okänd. Alla födda 1954 och senare är helt inne i det nya systemet.

FÖRDELNINGEN MELLAN HUR STOR DEL SOM KOMMER FRÅN DET NUVARANDE PENSIONSSYSTEMET RESPEKTIVE FRÅN DET GAMLA SYSTEMET GÖRS I 20-DELAR:

Födelseår	Nya systemets andel (<i>inkomstpension och premiepension</i>)	Gamla systemets andel (<i>tilläggs pension</i>)
1938	4/20-delar	16/20-delar
1939	5/20-delar	15/20-delar
1940	6/20-delar	14/20-delar
1941	7/20-delar	13/20-delar
1942	8/20-delar	12/20-delar
1943	9/20-delar	11/20-delar
1944	10/20-delar	10/20-delar
1945	11/20-delar	9/20-delar
1946	12/20-delar	8/20-delar
1947	13/20-delar	7/20-delar
1948	14/20-delar	6/20-delar
1949	15/20-delar	5/20-delar
1950	16/20-delar	4/20-delar
1951	17/20-delar	3/20-delar
1952	18/20-delar	2/20-delar
1953	19/20-delar	1/20-del
1954 och framåt	20/20-delar	0

Om personer födda 1938 – 1953 förvärvsarbetar efter att de uppnått 65 års ålder tjänar de in allmän pension helt enligt det nya systemet. Det betyder att från och med i år finns det inte längre några personer som tjänar in tilläggspension. Utbetalning av tilläggspension kommer dock enligt nuvarande regler att pågå till dess att den sista personen född 1938 – 1953 har avlidit.

De som är födda 1937 och tidigare får pension helt enligt tilläggspensionssystemet.

DEN INKOMSTGRUNDADE ALLMÄNNA PENSIONEN BYGGER PÅ LIVSINKOMSTPRINCIPEN

I stort sett alla inkomstskattepliktiga ersättningar såsom arbetsinkomster och ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringarna genererar en inbetalning till den inkomstgrundande allmänna pensionen.

Inbetalningar görs på dessa inkomster oavsett hur gammal individen är. Det finns alltså ingen lägsta eller högsta ålder för pensionsintjänande och det förekommer att även barn (t.ex. barn som tjänar pengar på att göra reklam för någon produkt) tjänar in pensionsrätt. Det betyder att den inkomstgrundande pensionen bygger på livsinkomstprincipen som innebär att varje beslut om att inte arbeta påverkar den framtida pensionens storlek negativt. Ju fler år en individ arbetar desto bättre för den personens kommande pension och ju senare pensionsuttaget börjar desto högre blir pensionen.

LÄGSTA INKOMSTGRÄNS

För att få pensionsgrundande inkomst för ett enskilt år krävs att årsinkomsten överstiger 42,3 procent av ett prisbasbelopp, vilket innebär att för 2019 ska årsinkomsten minst uppgå till 19 670 kronor.

PENSION ÄVEN PÅ VISSA FIKTIVA INKOMSTER

Man kan också få s.k. pensionsgrundande belopp på fiktiva inkomster. Sådana belopp kan man få om man har små barn, gör pliktjänstgöring, studerar på högskolenivå eller har inkomstgrundad sjukersättning/aktivitetserättning.

Inbetalningen är 18,5 procent på pensionsunderlaget. Summan av en individs pensionsgrundande inkomst och eventuella pensionsgrundande belopp är individens pensionsunderlag för året. På detta underlag betalas en avgift (pensionsrätt) som är 18,5 procent. Av de 18,5 procent som betalas in på pensionsunderlaget går 16 procentenheter till det som kallas inkomstpensionen. Till premiepensionen går 2,5 procentenheter.

INGA INBETALNINGAR PÅ ÅRSINKOMSTER ÖVER EN HALV MILJON KRONOR

Men det finns ett intjänandetak som gör att pensionsunderlaget inte kan vara högre än 7,5 inkomstbasbelopp vilket motsvarar 483 000 kronor för 2019. Men för att få ett pensionsunderlag på 7,5 inkomstbasbelopp krävs en total inkomst på 8,07 inkomstbasbelopp vilket för 2019 är 519 708 kronor. Den som har en årsinkomst som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp har alltså inte någon nytta av den överskjutande inkomsten i det allmänna pensionssystemet.

FINANSIERING AV INBETALNINGEN TILL DEN INKOMSTGRUNDADE ÅLDERSPENSIONEN

Inbetalningen till den inkomstgrundande ålderspensionen delas för löntagare mellan arbetsgivaren, och individen/staten.

Arbetsgivaren betalar en allmän ålderspensionsavgift på 10,21 procent på individens arbetsinkomst inklusive eventuella förmånsvärden. Denna avgift är en del av den lagstadgade arbetsgivaravgiften (som totalt är 31,42 procent på lönesumman).

Den allmänna ålderspensionsavgiften betalas även på de lönedelar som ligger över intjänandetaket i den allmänna pensionen och till den delen kan den allmänna ålderspensionsavgiften betraktas som en skatt eftersom den inte ger några till avgiften korresponderande förmåner för individen. Dessa pengar förs till statens budget. Individen betalar en allmän pensionsavgift men den tas bara ut på de inkomstdelar som ger pension. Denna avgift är 7 procent på ett s.k. avgiftstak som är högre än intjänandetaket. Avgiften dras från inkomsten innan den pensionsgrundande inkomsten fastställs och det betyder att individens inkomst alltid är högre än den pensionsgrundande inkomsten. Det s.k. avgiftstaket för den allmänna pensionsavgiften är 8,07 inkomstbasbelopp (519 708 kronor för 2019). Med en inkomst som är 8,07 inkomstbasbelopp eller högre, efter avdrag för avgiften blir den pensionsgrundande inkomsten 7,5 inkomstbasbelopp (483 000 kronor för 2019). Kan också åskådliggöras så här: $8,07 \text{ inkomstbasbelopp} \times 0,93 = 7,5 \text{ inkomstbasbelopp}$.

En person som i år har en årsinkomst på 350 000 kronor har en pensionsgrundande inkomst på 325 500 kronor ($350\,000 \text{ kronor} \times 0,93 = 325\,500 \text{ kronor}$).

Inbetalningen av den allmänna pensionsavgiften sker tillsammans med preliminärskatten men när taxeringen görs sker en minskning av den slutliga skatten motsvarande denna avgift. Detta gör att det i praktiken är staten som finansierar den allmänna pensionsavgiften. 18,5 procent av pensionsgrundande inkomst motsvarar 17,21 procent av inkomsten före avdrag för allmän pensionsavgift.

För olika socialförsäkringsutbetalningar såsom exempelvis sjukpenning och föräldrapenning beta-lar staten en statlig ålderspensionsavgift på 10,21 procent. För s. k. pensionsgrundande belopp betalar staten hela avgiften.

PENSIONSÅLDERN ÄR AVSKAFFAD

Den lägsta tillåtna åldern för uttag av inkomstgrundad pension är 61 år. Men i en proposition från regeringen 2019-05-28 föreslås denna ålder höjas till 62 år med början 2020. Tanken är att från och med 2023 sker en höjning till 63 år och från och med 2026 till 64 år men dessa förslag finns inte med i ovanstående proposition.

Åldersgränsen när garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd tidigast kan lämnas höjs från 65 år till 66 år 2023.

2026 ska åldersgränsen för garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd knytas till riktåldern för pension vilket innebär att åldersgränsen då bedöms bli 67 år.

De pensionsrelaterade åldersgränserna i socialförsäkringssystemet i övrigt och i arbetslöshetsförsäkringen föreslås också anpassas till de höjda åldersgränserna i pensionssystemet. Avsikten är att åldersgränserna för sjukersättning och arbetslöshetsersättning höjs 2023

från 65 år till 66 år. År 2026 ska åldersgränserna för dessa ersättningar knytas till riktåldern för pension. Det innebär att dessa då bedöms bli 67 år.

Intressant är att trots att pensionsgruppen uttalat att man är enig om ovanstående förändringar så hanteras inte de förslag som ska genomföras 2023 och 2026 i den nyligen lagda propositionen 2018/19:133 – en riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv, utan i samband med senare förslag avseende 65-årsgränserna i skattesystemet.

I inkomstpensionen och premiepensionen finns ingen dock ingen högsta ålder då individen senast måste börja ta ut sin pension.

RÄTT ATT ARBETA TILL 67 ÅR

Enligt lagen om anställningsskydd, LAS, vilar det på osaklig grund att säga upp en medarbetare för pensionering före 67 års ålder. Avtalsvillkor om att en arbetstagare är skyldig att avgå med pension vid lägre ålder än så är alltså ogiltiga. Även här föreslås förändringar. Åldersgränsen föreslås i proposition 2018/19:91 – Anställningsskyddet förlängs till arbetstagaren fyllt 69 år – höjas i två steg från 67 till 68 år 2020 och från 68 till 69 år från år 2023.

NYTT BEGREPP: RIKTÅLDER

Riktålder är ett nytt åldersbegrepp som föreslås i socialförsäkringsbalken.

Riktåldern ska räknas upp med hänsyn till medellivslängdens utveckling. Till riktåldern ska alla pensionsåldersrelaterade åldersgränser kopplas och tanken är att dessa åldrar automatiskt justeras upp med två tredjedelar av livslängdsökningen. Riktåldern beräknas första gången 2020 och tillämpas från och med 2026.

Åldersgränsen när garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd tidigast kan lämnas höjs från 65 år till 66 år 2023.

Tanken är att 2026 ska åldersgränsen för garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd knytas till riktåldern för pension vilket innebär att åldersgränsen då bedöms bli 67 år.

De pensionsrelaterade åldersgränserna i socialförsäkringssystemet i övrigt och i arbetslöshetsförsäkringen föreslås också anpassas till de höjda åldersgränserna i pensionssystemet.

Avsikten är att åldersgränserna för sjukersättning och arbetslöshetsersättning höjs 2023 från 65 år till 66 år.

År 2026 är avsikten att åldersgränserna för dessa ersättningar ska knytas till riktåldern för pension. Det innebär att dessa då bedöms bli 67 år.

AVKASTNING I INKOMSTPENSIONSSYSTEMET OCH BALANSERING (BROMSEN) AV INKOMSTPENSIONSSYSTEMET

För varje år som en pensionsinbetalning görs ökar individens pensionsbehållning. I inkomstpensionssystemet är tanken att pensionsrätter som tjänas in tidigt i livet ska behålla sitt relativa värde fram till pensioneringen. Därför räknas dessa om med ett s.k. inkomstindex som följer den allmänna inkomstutvecklingen i Sverige. Men pensionsbehållningen räknas också om med arvsvinster. Det är avlidnas pensionsbehållningar som delas ut till dem som fortfarande lever. Pensionsbehållningen i inkomstpensionen minskas med ett avdrag för administrationskostnader.

Om det blir obalans i inkomstpensionssystemet t.ex. på grund av att tillgångarna i systemet är mindre än skulderna måste man garantera att pengarna i systemet räcker. En sådan obalans kan t.ex. uppstå om det blir för få som arbetar. Då aktiveras den s.k. balanseringen i systemet och då blir pensionsbehållningarnas och pensionernas indexering snålare. Förräntningen sker då istället med ett balansindex som under bromsningen ger en lägre förräntning än inkomstindex.

AVKASTNING I PREMIEPENSIONSSYSTEMET

Pensionsbehållningen i premiepensionen räknas om efter hur individens fonder har utvecklats. Värdeutvecklingen blir därför inte densamma för alla även vid ett likvärdigt intjänande. Det beror på att olika individer kan ha gjort olika fondval. Även i premiepensionssystemet uppkommer arvsvinster och här fördelas avlidnas pensionsbehållningar till kvarlevande i samma ålderskull. Pensionsbehållningen på premiepensionskontot minskar med kapitalförvaltningskostnader som varierar med vilket fondval individen gjort men även med övriga administrationskostnader.

PREMIEPENSIONEN KAN PLACERAS I TRADITIONELL FÖRSÄKRING VID PENSIONERINGEN

I samband med att en person påbörjar uttag av sin premiepension eller när som helst därefter går det att flytta pensionsbehållningen i premiepensionsfonderna till en traditionell försäkring hos Pensionsmyndigheten. Den som en gång bytt till en traditionell försäkring kan sedan inte byta tillbaka till premiepensionsfonder. Vid byte till en traditionell försäkring är man garanterad minst samma pensionsbelopp varje år. Detta belopp kan dock öka beroende på avkastning som uppkommit.

PREMIEPENSIONEN KAN GES BORT

Den som vill kan ge bort sin premiepensionsinbetalning till den person man är gift med. Det finns dock inte nu

någon möjlighet att ge bort premiepensionsinbetalningar till en sambo – inte ens om det finns gemensamma barn.

Den som vill ge bort sin premiepensionsinbetalning till sin make måste skicka in en anmälan om detta till Pensionsmyndigheten senast den 30 april det år man vill att överföringen ska börja. Man måste också ge bort hela årets inbetalning till premiepensionen och en överföring går aldrig att ångra. Men om man inte vill att överföringar ska ske kommande år kan man begära att de ska upphöra. Vid skilsmässa upphör förstås överföringarna automatiskt eftersom något äktenskap inte längre finns.

Den som tar emot sin makes premiepensionsinbetalning får dock endast 94 procent av det överförda beloppet att placera på sitt premiepensionskonto. Enligt Pensionsmyndigheten var det 2017 endast 11 000 personer som fört över sin premiepensionsrätt till sin make/registrerade partner.

OSERIÖSA AKTÖRER TAS BORT FRÅN PREMIEPENSIONSTORGET

Staten har börjat rensa upp bland oseriösa fondaktörer inom ramen för premiepensionssystemet. Den 1 juni 2018 sades alla avtal upp med de fondbolag som hade fonder i premiepensionssystemet och den 28 december 2018 gick ansökningstiden ut för de som ville vara med som leverantör inom premiepensionssystemet framöver.

De viktigaste lagstadgade kriterierna för att få delta är:

- Stadigvarande minst 500 miljoner kronor i kapital ut-
anför premiepensionen

- Minst 3 års verksamhetshistorik för fondförvaltare

- Minst 3 års avkastningshistorik på fondnivå

- Minimikrav på hållbarhetsarbetet

- Utöver dessa kriterier ska fondförvaltarna uppfylla villkoren i Pensionsmyndighetens fondavtal, vilka syftar till att skapa ett tryggt och säkert fondtorget.

När ansökningstiden gått ut var det 70 fondbolag med 553 fonder som ansökt om att få vara med på Pensionsmyndighetens fondtorget. Pensionsmyndighetens granskning av inkomna ansökningar pågår hela första halvåret 2019. Redan nu står det klart att det finns många fonder som fått avslag på sin ansökan att vara med på fondtorget.

Nyligen har det på även införts funktioner som underlättar för premiepensionssparare att göra hållbara fondval. Man inför på fondtorget en märkning för koldioxidrisk. Dessutom införs en möjlighet för spararen att filtrera

bort fonder som investerar i verksamheter som spararen tycker är tveksamma såsom t.ex. tobak, fossila bränslen, vapen eller spelverksamhet.

Dessutom uppfyller alla fondbolag anslutna till fondtorget numera vissa minimikrav avseende hållbarhetsarbete.

Syftet med de nya funktionerna är, förutom att göra det enklare att göra hållbara fondval, att påverka fondförvaltare att beakta hållbarhetsfaktorer i sin investeringsprocess.

Ytterligare uppstramningar av premiepensionen är att vänta i syfte att höja kvaliteten och minska antalet fonder ännu mer.

Pensionsgruppen vill också införa en helt ny myndighet med eget ansvar för fondtorget och upphandling av fonder. En särskild utredare arbetar med förslag till regelverk för en sådan myndighet.

FRIVILLIGT EFTERLEVANDESKYDD KAN VID PENSIONERINGEN BEGÄRAS I PREMIEPENSIONEN

I samband med att man första gången påbörjar uttag av sin premiepension går det att begära en omräkning av premiepensionen så att den vid eget dödsfall fortsätter att betalas ut till efterlevande make/sambo så länge hen lever. Med sambo menas en person som man stadigvarande sammanbor med och som man har/har haft gemensamt barn med eller tidigare varit gift med.

Den som väljer detta frivilliga efterlevandeskydd i premiepensionen får en lägre månadspension från premiepensionen. Det beror på att den ska betalas ut ändå tills dess att bägge makarna/samborna inte längre lever. Ju yngre den andra partnern är desto lägre blir månadspensionen eftersom pensionen sannolikt kommer att betalas ut under fler år.

Den som, efter att uttag av premiepension påbörjats, gifter sig eller påbörjar ett samboskap med någon man har/har haft gemensamt barn med eller tidigare varit gift med kan ansöka om att få detta efterlevandeskydd. Men då börjar det att gälla först ett år efter att valet gjorts.

PENSIONEN ÄR LIVSVARIG

Den allmänna pensionen är alltid livsvarig d.v.s. den betalas ut så länge individen lever. Men det går att begära uppehåll i pensionsutbetalningarna t.ex. för den som börjat arbeta igen. Ingenting hindrar heller att individen både arbetar och tar ut sin inkomstgrundande pension. Då görs förstas ytterligare inbetalningar till inkomstpensionen och premiepensionen, förutsatt att individen är född 1938 eller senare.

DELVIS UTTAG AV PENSIONEN ÄR MÖJLIG

Man behöver inte heller ta ut hel pension. Det går att ta ut 75 procent, 50 procent eller 25 procent och man kan sänka och höja uttagsandelen när man själv vill. Man kan också välja att enbart ta ut premiepensionen eller bara inkomstpensionen och tilläggspensionen.

PENSIONSGRUNDANDE BELOPP UNDANTAG FRÅN LIVSINKOMSTPRINCIPEN

Eftersom livsinkomstprincipen enbart bygger på arbete finns det vissa aktiviteter som via skattemedel ger inbetalning till den inkomstgrundande allmänna pensionens inkomstpensions- och premiepensionsdel utan att motsvaras av någon bakomliggande skattepliktig inkomst. Man skapar en fiktiv inkomst för dessa aktiviteter och på dessa fiktiva inkomst sker en inbetalning till inkomstpensionen och premiepensionen som tillsammans är 18,5 procent. Precis som för pensionsgrundande inkomster förs 16 procentenheter till inkomstpensionen och 2,5 procentenheter till premiepensionen.

Dessa aktiviteter är därför ett undantag från livsinkomstprincipen.

De aktiviteter det handlar om är:

- Tid med barn under fyra år – kallas barnårsrätt (bara en förälder)
- Tid man gjort plikttjänstgöring (från och med 1995)
- Tid då man studerar på högskolenivå (från och med 1995)
- Tid med sjukersättning/aktivitetsersättning

För dessa aktiviteter får man s.k. pensionsgrundande belopp. Men för de tre översta aktiviteterna krävs att man före 70 års ålder haft en pensionsgrundande inkomst under minst fem år och som minst ska vara två inkomstbasbelopp per år vilket för 2019 motsvarar en årsinkomst på 128 800 kronor.

Den som har en pensionsgrundande inkomst på 7,5 inkomstbasbelopp och alltså har en årsinkomst som minst uppgår till 8,07 inkomstbasbelopp får aldrig pensionsgrundande belopp för de år då inkomsterna överstiger denna nivå.

TID MED BARN UNDER FYRA ÅR

Barnårsrätt ges till förälder som har barn under fyra år och bara för ett barn per år. Adoptivföräldrar får pensionsrätt för barnår för de första fyra åren man har barnet i sin vård, men längst till barnet fyller 10 år. Men det är bara en förälder som får barnårsrätt och det är den

förälder som tjänar minst under varje år som automatiskt får barnårsrätten för det året. Vill man att den andre föräldern istället ska få barnårsrätten måste det anmälas till Pensionsmyndigheten senast den 30 april året efter.

Barnårsrätt ges oavsett om föräldern arbetar eller är hemma med barnet. Det finns tre alternativa sätt att räkna ut det pensionsgrundande beloppet för barnårsrätt. Pensionsmyndigheten räknar alltid på det alternativ som är mest fördelaktigt för individen.

De tre alternativen är:

- Utfyllnad upp till den inkomst föräldern hade året innan barnets födelse.

- Utfyllnad upp till en tänkt inkomst som motsvarar 75 procent av genomsnittsinkomsten i Sverige.

- Ett tillägg på ett inkomstbasbelopp vilket för 2019 är 64 400 kronor.

För att få barnårsrätt krävs att föräldern haft vårdnaden om barnet och bott tillsammans med barnet minst halva året. Dessutom ska såväl föräldern som barnet ha varit bosatta i Sverige hela året.

TID MED PLIKTTJÄNSTGÖRING

Den som från och med 1995 gjort plikttjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt med en tjänstgöring om minst 120 dagar får ett pensionsgrundande belopp som motsvarar 50 procent av medelinkomsten i Sverige.

TID MED STUDIER PÅ HÖGSKOLENIVÅ

Den som studerar på högskolenivå och får studiemedel får också extra pensionspengar inbetalad för sig för studier från och med 1995. Det pensionsgrundande beloppet är 138 procent av studiebidragsdelen och på detta belopp betalas alltså via skattemedel 18,5 procent.

TID MED SJUKERSÄTTNING/AKTIVITETSERSÄTTNING

Den som har inkomstgrundad sjukersättning/aktivitetsersättning (betalas ut till den som har en bestående arbetsoförmåga och där Försäkringskassan gjort bedömningen att alla rehabiliteringsmöjligheter är uttömda) tjänar in pensionsgrundande belopp utifrån den s.k. antagandeinkomst som sjukersättningen/aktivitetsersättningen grundas på. Antagandeinkomsten är den inkomst man antas skulle ha haft fram till 65 år om man inte blivit sjuk. Antagandeinkomsten följer prisutvecklingen via prisbasbeloppet och kan inte vara högre än 7,5 prisbasbelopp vilket för 2019 motsvarar en årsinkomst på 348 750 kronor.

Så räknas den inkomstgrundande pensionen ut. Den inkomstgrundande pensionens storlek beror på många olika faktorer men att arbeta i många år och högt upp i ålder ökar pensionens storlek. Det beror bland annat på att ju fler år en person arbetar desto större pensionsinbetalningar görs varvid individens pensionsbehållning ökar. Det finns inte heller några åldersgränser för pensionsintjänande. Ju längre man väntar med pensionsuttaget desto högre blir månadspensionen. Det beror på att ju äldre en person blir desto färre antal år har hen kvar att leva. Den som påbörjar sitt uttag sent får därför sin uppsamlade pensionsbehållning fördelad på färre antal år vilket leder till en högre månadspension än om pensionsuttaget påbörjats tidigt.

Även avkastningen på individens inkomstpensionskonto och premiepensionskonto påverkar förstås pensionens storlek.

Den grundläggande principen för hur pensionen räknas ut är att pensionsbehållningen fördelas på det antal år som den nyblivna pensionärens och hans årskamrater genomsnittligt uppskattas ha kvar att leva. En del lever längre än genomsnittet och en del kortare än genomsnittet men pensionen betalas alltid ut så länge individen lever. Avlidnas pensionsbehållningar fördelas ut till kvarlevande personer. Dessutom tillgodoräknas en förskottsränta som gör att individen får en högre pension tidigare. Men å andra sidan utvecklas pensionen långsammare eftersom förskottet avräknas från kommande indexeringar. Detta leder till att individen får en en förhållandevis bättre pension i början av sin tid som pensionär än i slutet.

När pensionens årsbelopp ska räknas ut divideras pensionsbehållningen på inkomstpensionskontot och premiepensionskontot med ett delningstal. Man använder olika delningstal i inkomstpensionen och premiepensionen. Delningstalets storlek beror huvudsakligen på återstående beräknad livslängd men även på förskottsräntan som är olika stor i inkomstpensionen och premiepensionen. I inkomstpensionen är förskottsräntan 1,6 procent och i premiepensionen 3 procent. Olika delningstal gäller för varje årskull och dessa varierar förstås också beroende på vid vilken ålder individen väljer att påbörja sitt pensionsuttag.

Utvecklingen hittills har dock visat att vi lever längre och längre och om detta mönster håller i sig är delningstalet en underskattning av hur länge pensionärerna kommer att lyfta pension. Det skulle i så fall bidra till en försvagning av stabiliteten och ekonomin i systemet.

Eftersom den allmänna pensionens inkomstgrundande del huvudsakligen är arbetsbaserad kan den betalas ut oavsett i vilket land pensionären bosätter sig.

GARANTIPENSIONEN

Garantipensionen finansieras via statsbudgeten eftersom den inte bygger på eget arbete. Den betalas ut till den som inte arbetat eller inte tjänat in så stor inkomstgrundad pension. Den är förmånsbestämd eftersom den är tänkt att garantera en grundtrygghet. Den kan just nu betalas ut tidigast från och med 65 års ålder och storleken på pensionen följer prisutvecklingen speglad via prisbasbeloppet. Pensionsgruppen har dock sagt sig vara överens om att från och med 2023 höja lägsta ålder för att ta ut garantipension till 66 år. Från och med 2026 är tanken att åldersgränsen ska knytas till den s.k. riktåldern och väntas då bli 67 år. Men inga skarpa förslag om sådana höjningar har kommit i propositioner under våren/sommaren 2019.

Garantipensionen är en bosättningsbaserad förmån och för att få full garantipension krävs att man varit bosatt i Sverige i 40 år mellan 25 och 64 års ålder men även åren mellan 16 och 24 års ålder kan räknas som bosättningsår för den som samtidigt tjänat in pensionsgrundande inkomst. För den som varit bosatt i Sverige kortare tid än 40 år räknas garantipensionen ut i 40-delar av full pension.

Den som kommit till Sverige och fått uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande kan i vissa fall få räkna med sin bosättningsstid från sitt tidigare hemland som försäkringstid för garantipension. För att kunna tillgodoräkna tiden från sitt hemland måste hen ha varit bosatt i Sverige senast under det året innan hen fyllde 64 år.

Den som varit bosatt i sitt tidigare hemland, och inte varit bosatt i annat land än Sverige efter att hen kom hit, kommer att tillgodoräknas den maximala försäkringstid på 40 år som krävs för full garantipension. Har hen inte varit bosatt enbart i sitt hemland samt Sverige kan försäkringstiden bli lägre beroende på hur länge utlandsvistelsen varat i de andra länderna hen bott i.

Den som uppfyller bosättningskravet för att få full garantipension och inte tjänat in någon inkomstgrundad allmän ålderspension alls får full garantipension. För en ensamstående pension är det 2,13 prisbasbelopp/år före skatt vilket för 2019 innebär en månadspension på 8 254 kronor före skatt. Motsvarande belopp för en person som är gift eller sambo med någon som man har/har haft gemensamt barn med eller tidigare har varit gift med är 1,9 prisbasbelopp/år före skatt vilket för 2019 innebär en månadspension före skatt på 7 363 kronor per månad före skatt.

Garantipensionen minskas med svensk och utländsk inkomstgrundad allmän pension och mot änkepension men avräkningen görs som om hela den inkomstgrundande pensionen hade varit inkomstpension. Eventuell

överföring av premiepension till make och val av efterlevandeskydd påverkar inte garantipensionen utan beräkningen görs som om ett sådana val inte gjorts. Minskningen av garantipensionen sker i två steg (som inte redogörs för här).

Vid en inkomstgrundad pension och änkepension på sammanlagt 3,07 prisbasbelopp per år (motsvarar en inkomstgrundad ålderspension på 11 896 kronor per månad för 2019) för en ogift person betalas ingen garantipension alls ut. För en gift person går motsvarande gräns vid 2,72 prisbasbelopp per år (motsvarar en inkomstgrundad ålderspension på 10 540 kronor per månad för 2019).

Garantipensionen minskas inte med tjänstepensioner och är inte inkomstprövad mot andra inkomster. Storleken på garantipensionen påverkas inte heller av garantipensionärens tillgångar.

Garantipensionen kan utbetalas till den som efter pensioneringen bosätter sig i ett annat EU/EES-land, Schweiz, eller i vissa fall i Kanada. Men den som bosätter sig i andra länder har inte längre rätt till garantipension.

GARANTIPENSIONEN HÖJS

När det gäller garantipensionen har regeringen nyligen lagt en proposition som innebär att garantipensionen höjs med 200 kronor från och med januari 2020.

Regeringen oroas över att skillnaderna i pension blir allt lägre mellan den som aldrig arbetat och den som förvärvsarbetat under yrkesverksamma år. Denna oro uttrycks så här i regeringens senaste förslag (Prop 2018/19:134 om förbättrat grundskydd):

”För att upprätthålla drivkrafterna till arbete och pensions-systemets legitimitet är det av betydelse att det alltid ska löna sig att ha arbetat och att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet – det s.k. respektavståndet. Grundskyddet kan av det skälet inte vara för högt eftersom det skulle minska drivkrafterna till arbete. Att utforma ett grundskydd är därmed ofrånkomligen en balansgång mellan målsättningen om ett bra och tillräckligt skydd mot ekonomisk utsatthet och att värna pensionssystemets livsinkomstprincip.”

Vidare skrivs:

”Regeringen vill i sammanhanget betona att syftet med reformen är att förstärka den ekonomiska situationen för de pensionärer som har det sämst ställt ekonomiskt. För att åstadkomma detta behöver grundskyddet höjas. Regeringen vill också understryka att ett ökat respektavstånd framför allt bör hanteras genom höjd inkomstpension.”

Höjningen innebär också att det blir fler pensionärer som kommer att få garantipension – även om det bara blir ett mindre belopp.

BOSTADSTILLÄGG

Bostadstillägg kan utbetalas från 65 års ålder till den som tar ut hel allmän pension. Det är behovsprövat och man måste göra en ansökan till Pensionsmyndigheten som räknar ut om individen har rätt till bostadstillägg och i så fall hur stort det blir.. Bostadstillägget är alltid skattefritt.

Hur stort det blir beror på boendekostnaden, pensionens storlek, eventuella andra inkomster eventuella tillgångar och civilstånd. Idag får ca 290 000 pensionärer bostadstillägg. De flesta är ensamstående kvinnor.

Det högsta bostadstillägget för en ensamstående person är 96 procent av boendekostnaden upp till 5 000 kronor per månad och 70 procent av boendekostnad mellan 5 000 kronor per månad och 5 600 kronor per månad samt ett tillägg på 340 kronor. Det högsta möjliga bostadstillägget för en ensamstående person är 5 560 kronor per månad för 2019. För den som är gift eller sambo gäller hälften av dessa belopp.

Bostadskostnaden räknas ut på olika sätt beroende på vilken slags bostad det handlar om.

I en hyrd bostad beräknas hyran utifrån månadshyran men för den som bor i bostadsrätt är månadsavgiften och eventuella ränteutgifter för bolån det som betraktas som boendekostnad. Den som bor i en ägd bostad får som boendekostnad räkna fastighetsavgift, eventuella räntekostnader för bolån samt uppvärmning och driftskostnader enligt schablonbelopp.

När boendekostnaden är fastställd räknar Pensionsmyndigheten ut en sammanlagd inkomst för den som söker bostadstillägg. Här beräknas olika inkomster på olika sätt beroende på vilken slags inkomst det handlar om.

Inkomster som räknas till 100 procent är:

- Allmän pension inklusive änkepension
- Utländsk pension inklusive utländsk änkepension
- Inkomst av kapital
- Förmögenhetstillägg (15 procent på tillgångar över 100 000 kronor för ensamstående och 200 000 kronor för gifta/sambos, men bor man i en ägd bostad eller i en bostadsrätt räknas inte värdet på bostaden som en tillgång)

Inkomster som räknas till 80 procent är:

- Tjänstepensioner
- Privata pensioner
- Livräntor
- Skattepliktig del av vårdbidrag

Inkomster som räknas till 50 procent är:

- Inkomst av aktiv näringsverksamhet och inkomst av tjänst som överstiger 24 000 kronor per år.

När den sammanlagda inkomsten är fastställd görs ett avdrag med ett fribelopp. För inkomståret 2019 är detta fribelopp 100 905 kronor per år för en ensamstående person och 89 978 kronor per år för en gift person. Den inkomst som återstår kallas reduceringsinkomst.

Denna minskas sedan med 62 procent av reduceringsinkomsten upp till ett prisbasbelopp vilket motsvarar 46 500 kronor per år för 2019 och 50 procent av reduceringsinkomst som överstiger ett prisbasbelopp.

Därefter minskas det högsta möjliga bostadstillägget med inkomstavdraget och det som återstår blir årets bostadstillägg som sedan betalas ut per månad.

FÖRBÄTTRINGAR AV BOSTADSTILLÄGGET BLAND VÅRENS FÖRSLAG

I den proposition som lämnats av regeringen 2019-05-28 föreslås en del förbättringar av bostadstillägget.

Bostadskostnadstaket i bostadstillägget höjs från 5 600 kronor i månaden till 7 000 kronor i månaden för ensamstående och från 2 800 kronor per månad för gifta till 3 500 kronor per månad.

Det innebär att bostadstillägget bättre motsvarar dagens boendekostnadsnivåer. Idag har ca 37 procent av pensionärerna med bostadstillägg en bostadskostnad över boendekostnadstaket. Efter höjningen sjunker detta till ca 12 procent. Detta innebär att maximalt bostadstillägg höjs från 5 560 kronor per månad till 6 540 kronor per månad.

Även ersättningsgraden ändras i bostadstillägget. Detta innebär att en ensamstående person som är berättigad till bostadstillägg får full ersättning för boendekostnad upp till 3 000 kronor per månad. Från 3001 kronor till 5 000 kronor är ersättningsgraden 90 procent och för boendekostnad mellan 5 001 och 7 000 kronor ersätts 70 procent.

Dessutom förändras bostadstilläggets inkomstprövning.

Huvudprincipen är att alla inkomster som härrör från eget arbete kommer att viktas till 93 procent och inkomster som inte härrör från tidigare arbete viktas till 100 procent. Även de s.k. fribeloppet ändras liksom hur den s.k. reduceringsinkomsten ska minskas.

Förslagen om förbättringar av garantipensionen och bostadstillägget gör att inkomstbortfallsprincipen i den allmänna pensionen så gott som helt skulle raderas om förslagen infördes utan att en förstärkning samtidigt sker av den inkomstgrundande allmänna pensionen.

ÄLDREFÖRSÖRJNINGSTÖD

Äldreförsörjningsstödet infördes 2003 och är tänkt att garantera en skälig levnadsnivå för personer som är över 65 år och bosatta i Sverige. Äldreförsörjningsstödet finansieras via statsbudgeten och ska göra att personer över 65 år inte ska behöva söka kommunalt försörjningsstöd (det som förut kallades socialbidrag). När en ansökan lämnas in om bostadstillägg prövas automatiskt även rätten till äldreförsörjningsstöd

De som framförallt är berättigade till äldreförsörjningsstöd är personer som inte är flyktingar men som kommit till Sverige sent i livet och därför inte har tjänat in så mycket inkomstgrundad pension och inte heller har rätt till full garantipension. De som däremot kommit till Sverige och fått uppehållstillstånd som flyktingar har samma rätt till garantipension som en person som har bott 40 år i Sverige under förutsättning att hen kom till Sverige senast det år hen fyllde 64 år.

Fördjupning: Facken har tidigt förstått vikten av ökade pensionsavsättningar

Fackföreningsrörelsen förstod tidigt att höjd pensionsålder inte ensamt kan lösa problemen med de sjunkande pensionsnivåerna. Stort fokus har lagts på att i förhandlingar med arbetsgivarparten öka inbetalningarna till tjänstepensionerna (utöver de centralt reglerade nivåerna i t.ex. Avtalspension SAF-LO) i syfte att via dem ge medlemmarna en högre sammanlagd pension.

AVTALSPENSION SAF-LO

Avtalspension SAF-LO infördes 1996 efter förhandlingar mellan LO och Svenskt Näringsliv och det var det första helt premiebestämda centralt reglerade tjänstepensionsavtalet på svensk arbetsmarknad.

Nu 2019 betalas 4,5 procent på den del av lönen som understiger en årslön på 483 000 kronor (7,5 inkomstbasbelopp) och 30 procent på den lönedel som ligger över denna nivå. Inbetalning sker mellan 25 och 65 års ålder.

Att inbetalningar till Avtalspension SAF-LO sker först från och med 25 års ålder är inte en ideal ordning för elektriker som ofta har en ganska tidig jobbstart vid ca 19-21 års ålder. Fora är valcentral.

DELTIDSPENSION

LO-förbunden har, framförallt på privat sektor, tidigt lyckats krydda den centralt reglerade Avtalspension SAF-LO med extra premier i s.k. livsarbetstidspension och deltidspension. Eftersom dessa avtal förhandlas förbundsvis ger de olika inbetalningar för olika grupper. I vissa avtal har också den s.k. livsarbetstidspensionen, som tillkom i samband med att man avtalade om en arbetstidsförkortning för flera år sedan, nu bakats in i deltidspensionen. Gruvarbetare har de högsta avsättningarna. De får inklusive de avsättningar som görs till Avtalspension SAF-LO en avsättning på 9,7 procent på lönedelar under 7,5 inkomstbasbelopp/år.

Eftersom de arbetare som fortfarande omfattas av avtal om livsarbetstidspension kan välja mellan semester, lön och pensionsavsättning finns inte särskilt många

premieaktiva personer som har livsarbetstidspension. De allra flesta yngre tar ut lön, de flesta med hemmavarande barn väljer mer semester och först de som blivit lite äldre väljer avsättning till pension.

Deltidspensionen är tänkt att ge ekonomisk möjlighet att gå ner på deltid efter 60 års ålder. Vanligtvis ska man ansöka hos arbetsgivaren sex månader innan man vill gå i delpension. Arbetsgivaren kan bara avslå ansökan om det medför ”betydliga/beaktansvärda störningar” för verksamheten. Arbetsgivaren ska i så fall också redovisa sina skäl. Vid ett avslag kan såväl lokal som central förhandling äga rum.

Den som inte vill gå i delpension får de inbetalningar som gjorts till deltidspensionen som förstärkning av tjänstepensionen. Den höjer då pensionen när individen blir heltidspensionär.

DELTIDSPENSION FÖR ELEKTRIKERNA

Redan 2004 kom pensionsfrågan upp i Elektrikerförbundet beroende på att många medlemmar uttryckt att pensionerna inte räcker till. Utöver den centralt reglerade Avtalspension SAF-LO har Elektrikerförbundet successivt förhandlat sig till ytterligare avsättningar i tjänstepensionspremier. I år har denna avsättning höjts och är 1,3 procent på lönen och nästa år kommer den att vara 1,5 procent. När det gäller den förbundsvis framförhandlade extra pensionen (deltidspensionen) betalas den in utan några åldersgränser och med samma procentsats på alla lönedelar. LO:s mål att den totala pensionen ska vara minst 70 procent av lönen måste man sätta av 10 procent på lönen i tjänstepensionspremier.

Idag betalar arbetsgivaren in tjänstepensionspremier på basis av årsinkomsten vilket inte är optimalt eftersom vissa elektriker under vissa månader kan ha en extra inkomst som gör att om debiteringen skulle ske månadsvis skulle individen vissa månader nå en inbetalning på 30 procent på den del av lönen som överstiger 40 250 kronor per månad (2019).

KOMMUN- OCH LANDSTINGSANSTÄLLDA FÅR INGA INBETALNINGAR TILL DELTIDSPENSIONER/FLEXPENSIONER

För kommun- och landstingsanställda finns inga avsättningar till flexpension/deltidspension eftersom parterna på den här sektorn inte träffat något sådant avtal.

Men den 20 maj 2019 har arbetstagarorganisationerna (Kommunal, OFR och AkademikerAlliansen) lagt fram sina yrkanden om tjänstepensionerna inför 2020. Det man yrkar på är ytterligare avsättningar till de avgiftsbestämda tjänstepensionerna eftersom de avtal som nu finns på kommunal sektor inte hänger med de förbättringar som skett på andra avtalsområden. Det är inte känt vilka krav som ställts men arbetstagarorganisationerna säger att de nuvarande tjänstepensionsavsättningarna ”inte är konkurrenskraftiga”.

FLEXPENSION FÖR STATLIGT ANSTÄLLDA

Statligt anställda födda 1988 och senare får, utöver den vanliga tjänstepensionen i pensionsavtalet PA16, en avsättning på 1,5 procent på lönen avsatt till något som kallas ålderspension Flex och denna inbetalning placeras hos Kåpan Pensioner.

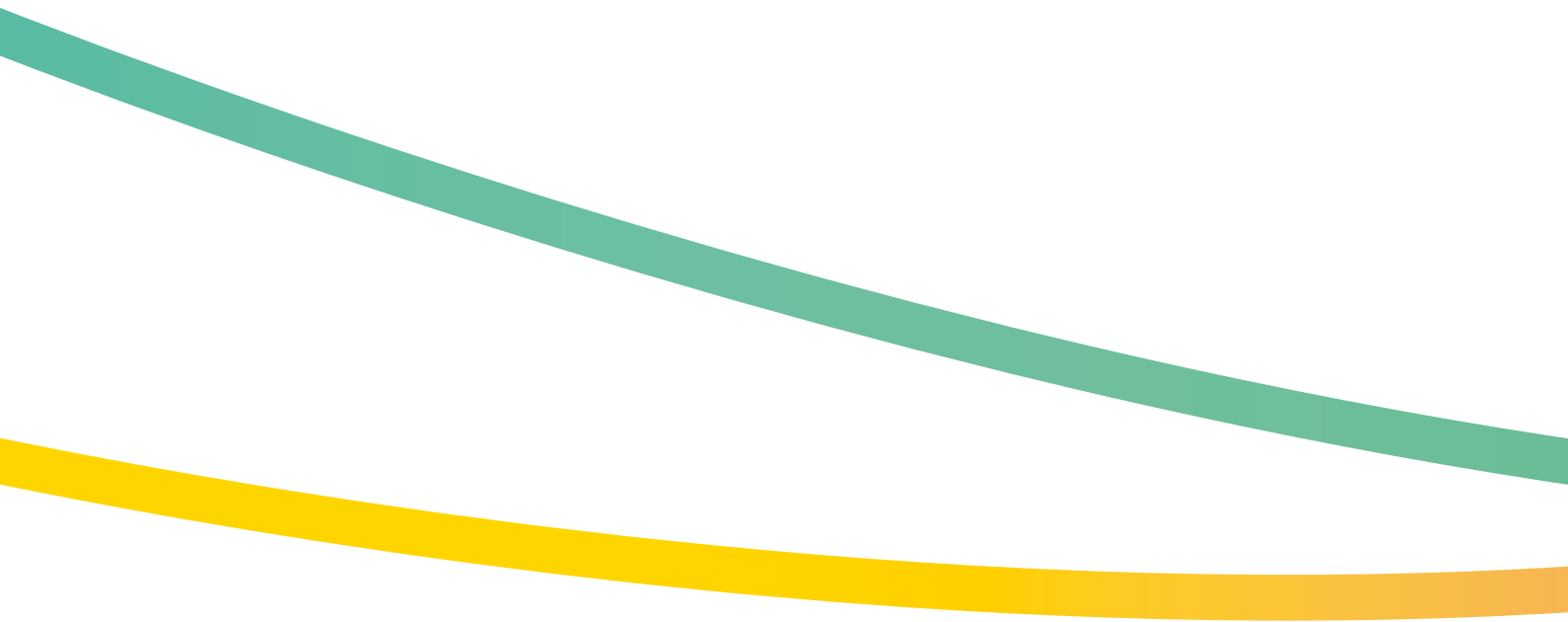
Sedan har vissa lokalt förhandlat sig till en större avsättning till ålderspension flex än 1,5 procent. Ett sådant exempel är polisen som förhandlat sig till en ålderspension flex som är 4,6 procent för även för de som är födda tidigare än 1988 vilket innebär en total inbetalning till den premiebestämda tjänstepensionen på 9,1 procent för denna grupp.

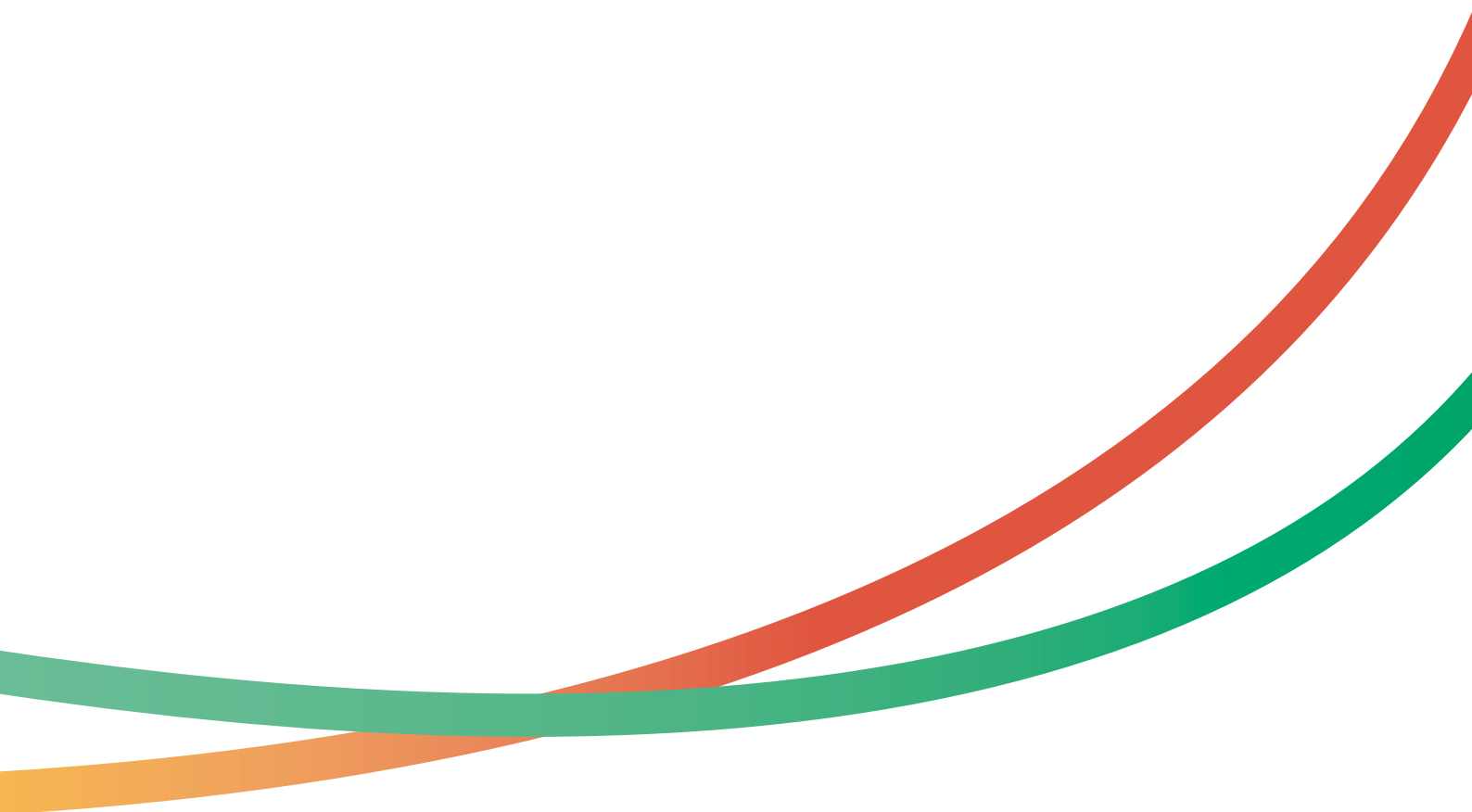
DELTIDSPENSION/FLEXPENSION OCH LIVSARBETSTIDSPENSION FÖR PRIVATANSTÄLLDA TJÄNSTEMÄN

För privatanställda tjänstemän har samma utveckling skett som för privatanställda arbetare. På tjänstemannområdet benämns deltidspensionen ofta ”flexpension”. Flexpensioner förhandlas inte centralt utan på förbunds-nivå. I stort sett alla privattjänstemän som omfattas av kollektivavtal har också flexpension men denna varierar förstås i storlek beroende på vilka parter som träffat avtal. Enligt uppgift på Unionens hemsida omfattas ungefär 99 procent av Unionens medlemmar på sektorn av flexpension.

Även privattjänstemän kan omfattas av livsarbets-tidspension men precis som på arbetarsidan kan de som omfattas av dessa avtal välja om de vill ha lön, semester eller ökad avsättning till tjänstepensionen. Men livsarbets-tidspension finns bara i vissa avtal och ofta är det engångspremier som betalas och storleken på avsättningen varierar mellan de avtalsområden där livsarbets-tidspensioner finns.

*“Nu säger också de yngre
att det håller på att haverera”*

HÅKAN, 65 ÅR

Elektriker på väg till pension

Facket med kraft

Elektrikerna